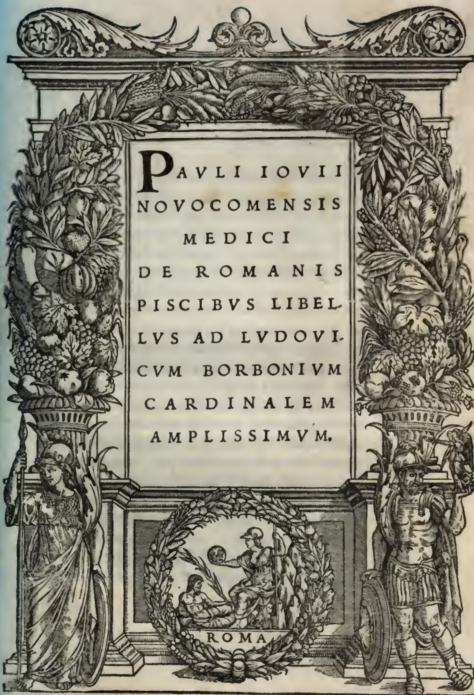

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS MEDICI DE ROMANIS PISCIBVS LIBELLVS AD LVDOVICVM BORBONIVM CARDINALEM AMPLISSIMVM.

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS MEDICI. DE ROMANIS PISCIBVS LIBELLVS AD LVDOVICVM BORBONIVM CARDINALEM AMPLISSIMVM.

SVades Reuerendissime ac Illustrissime Domine, qui etiā iure optimo compellere potes, ut ea literis tradā, quæ de Romanis piscibus erudite atq; subtiliter fuere disputata, quum te, & Ioannē Lotharingum præclarissimi ingenii Cardinalem Clemens Pontifex famiiliari conuiuio, ueluti animū remissurus, hylariter excepisset. Res est cognitu, tractatuq; difficilis, cum propter infinitam fere naturæ piscium uarietatē, quæ me & plerosq; alios admodum curiosos hactenus irrito labore fatigauit, tum propter incredibilem scriptorum discrepantiā, qui ex multiplici linguarū uarietate perpetuas huiusmodi studiis tenebras offuderūt. Quibus de causis necesse est, ut animus rei difficultate permotus totū hoc munus, quod maioribus doctrinæ, exactiorisq; iudicii neruis esset extēdendū, haud mediocriter reformidet. Sed ea est dignitas, amplitudoq; tua & morū suauitas cum singulari optimarum literarū cupiditate coniuncta, ut honoris mei uel gloriolæ, si qua ingenuis studiis parta est, iacturam plane facere, q̄ honestissimo desyderio tuo penitus deesse malim. Verum tu postea iudicaueris, an ego qui rem tam difficilis argumenti & maiorem omnino ingenii facultatem postulātis suscepi, im-

pudẽtiæ culpa uacauerim, quum eius nominis ueniam iam deprecer, ut officiosus & perhumanus appaream. Proinde hunc libellum ab acrioribus cẽsoribus minus seuere iudicari uelim, quando eum festiua quadam hylaritate ueluti ludibundus, dum multi per hæc Saturnalia, aleæ, cæterisq; uoluptatibus uacarent, antiquis meis earum rerum obseruationibus memoria repetitis, excogitauerim, & aliqua ex parte perfecerim. Eritq; hic male feriati hominis ingenuus labor, fortasse præludiũ iusti, absolutiq; operis, si qui literis ac industria pollent, proposita oculis, & a me quasi per transennam commonstrata, accuratius contẽplari; ac uberioribus interpretationibus illustrare uoluerint. Ego certe hoc munere, & tibi in primis, & illis gratum fecisse uidebor, animusq; etiã meus tanq̃ amœniore diuerticulo recreatus ad institutas absoluendæ historiæ lucubrationes & firmior & alacrior reuertetur. Exibit enim in publicũ propediem huiusmodi laboriosissimi operis prima Decas nõ sine aliqua spe immortalitatis, & tum quidẽ multo auctior & ornatior, si eam tibi & Francisco Regi tuo, quem liberalibus studiis delectari audiuimus, aliquando placuisse cognouero. Vale.

EX VATICANO. IIII. CALENDAS APRILIS. M.D.XXIIII.

CAPVT PRIMVM.

SIngulorum Piſcium nomina, naturamq; indagare, ſicuti infiniti prope laboris eſt, & doctrinæ haud mediocris, ita præſentis nõ erit inſtituti, quum Græci authores qui naturæ rerũ abdita diligentiſſime perſcrutati ſunt, ſuaq; nomina ſingulis rebus indiderunt, de toto aquatilium genere uariis uoluminibus abunde cõſcripſerint. Neq; ipſum Plinium ciuem meum penitus imitabor, qui ut Græcorum inuenta Romanis literis exprimeret, tota natura ubiq; mirifice repræſentata, non modo concluſi maris, ac fluminum piſces, uerum etiam ipſas belluas toto oceano fugientes perſecutus eſt. Itaq; noſtrorum litorum finibus non abſcedam, atq; ii tantũ Piſces, e quibus Romæ generoſa parãtur obſonia, e Tyrrheno mari, fluuiis, ac lacubus Italiæ citabuntur. Neq; mirum curioſis eſſe debuerit, ſi quæ ueteres prodidere, noſtræ tempeſtatis piſcationi, omni ex parte, minime conſenſerint. Nam, et ſi eaſdem ſemper animantiũ ſpecies perpetuo naturæ ordine terra mariq; fuiſſe, nequaq̃ ſit dubitandum, multa tamẽ uariis de cauſis uariata, atq; immutata uidentur. Inſani ſiquidẽ Principes quibus opes ludibrio erãt, ſicut hominum, ita et piſcium colonias aliquãdo deduxere, ut luxuria in promptu haberet, quæ pauloante fruſtra concupiſſet, & nouos inde incolas ipſa litora mirarẽtur. Scarum enim illum prænobilem in Græcia piſcem, quem Ennius poeta, ob excellentiam, Iouis cerebrum uocitabat, Optatus Tiberii Cæſaris libertus, ut ante eũ Lucullus ceraſum, Campanis litoribus importauit, cuius ſobolem uel penitus interiiſſe, uel, ut credi par eſt, longo patrii maris deſiderio abductum, in Græciam remeaſſe putamus. Acipenſer quoq; ille

Regum mensis usurpatus, & cõuersa in caput squammarũ serie insignis, eadem ratione, quod fortasse fuerit inquilinus, hac ætate proculdubio euanuit. Peregrinantur enim sua sponte pisces, sæpiusq; natalibus locis demigrant, tædioq; litorum, uel ab innata lasciuia, ad quærendas nouas sedes per immensa pelagi spacia deferuntur. Nouos etiam pisces retibus exceptos piscatores admirati sunt, quos de extremis maris recessibus, imisq; profundi gurgitibus prouenire, uel per Gaditanas fauces in mare nostrum a uastissimo oceano irrumpere credendum est, sicuti etiam certis annorum curriculis inusitati generis aues e diuersa terrarũ regione in Italiam aduolasse traduntur. Multa quoq; piscatoriæ artis instrumenta defecere, quũ eius præcepta aut per manus tradi, aut literarũ memoriæ, intercidentibus ueterũ libris, demandari nequiuerint, & contra, nouæ fraudes, aliæq; insidiæ a recentioribus sint excogitatæ, quæ res non mediocrẽ ad dinoscendos pisces difficultatẽ attulisse uidetur. ita ut existimare liceat quosdã pisces, uno argumento quod nusq̃ appareãt, uitare retia, atq; astu nostrorũ artes ludificari, aliquos uero frequentius, q̃ antiquis euenerit, capi, de quorum nomine nunc maxime dubitemus. Constat nonnullos pisces, alias in nullo cẽsu, quod mire principum gulæ placuissent, summã per aliquod tempus publica quadam assentatione claritatẽ obtinuisse, qui postmodum extincta cum his regibus raritatis opinione, quum omnes saporem ipsum æquali ac libero totius populi iudicio metirentur, uilissimo demum pretio uenierunt. uti modo Merlucciæ plebeio admodum pisci Hadrianus Põtifex sicuti in administrãda republica hebetis

ingenii,uel deprauati iudicii,ita in esculẽtis insulsissimi gustus,supra mediocre pretium,ridẽte toto foro piscario, iam fecerat. Nec mirum esse debet, quum diuersum alii atq; alii palatum habeant, numerosioraq; obsonia mari petãtur, q̃ terra,siquidem nõ modo uolucres, cæterasq; syluarũ animantes fœcũdissima maria gignũt,sed ex ipsis piscibus etiã instrumenta, stupenda uarietate, quæ homines imitentur, in fabriles usus abunde præbeant, nihilq; animo concipi uel oculis uideri possit, intra hoc cœlum,quo nos integimur, quod ipse Neptunus pater, in opulentissimis profundi regnis non habeat & benigne largiatur. Sed & maior piscium copia,maiorq; uarietas, q̃ nunc conspicere contingat, antiquitus Romæ uisebatur,quum in summo luxus fastigio peregrini pisces a remotissimis Ionii, Siculiq; litoribus peterẽtur. ob idq; expeditissimi myoparones essent ĩstituti, quorũ remigio quicquid Brundusii,Messanæ, Tarẽtiq; excelleret, Romanis culinis protinus inferretur, eosq; tum maxime sapidos pisces æstimarẽt,quos & maximo piscantium labore, & summis sumptibus quæsiuissent. Sed hoc certe parum fuerit, Ionii incolas perforatis inclusos caueis captiuos trahere, adnitentibusq; remis ac uelis longinqua uerrere maria, ut magnæ Græciæ obsonia non recentia modo,uerum adhuc spirantia Romani lurcones absumerent. Quum in quibusdam Cæsaribus ea quoq; prurientis gulæ petulantia fuerit, ut in maritimis regionibus pisces fastidirent, quos postea in montanis,locisque mediterraneis quum essent,ueluti sordescente uenatione,per dispositos equos & quidem multa timentium seruorum diligentia adduci curarẽt. Adinuentæ

quoq; fuere Piſcinæ, quas ad mare, inſano quidem ſumptu extruebant, ut ſæuientium aliquando uentorum rabies & hac quoq; hominũ induſtria uinceretur, nec caſtigari luxuria poſſet, etiam ſi Aeolus atq; Neptunus, cæteraq; Ponti numina, infenſa ac infeſta epulãtibus eſſe uoluiſſent. Itaq; nullo anni tempore, nulliſq; in locis, etiam a mari procul remotis, egregii Romanis menſis piſces defuere. Siquidem ſtudiũ eius rei, curamq; illam, inueterati gentis mores excoluerãt, quando nulla uel frigidulo, ut poetice dicam, digna equite cœna cenſeretur, quæ marinis dapibus caruiſſet. Nos uero cõtra, niſi lege coacti piſcibus ueſcimur, quum certis diebus uolucrem aut quadrupedem eſitaſſe, piaculum ſit. Ita ut, ſi animi religione ſoluerẽtur, nunq̃ profecto piſces ipſos, ſed capum, perdicem ganeones, pro mulis, auratis, ac lupis ſectaturos appareat. atq; hos tãtum fortaſſe, quum gula cotidianis expleta ferculis noua ſibi ad inuitandam famem diuerticula quæſiuerit. Tantumq; abeſt, ut piſces cupidius affectemus, ut quadragenis illis uerni ieiunii diebus, neq; deorum metu, neq; infamia permoti, aliquando ad uorandas carnes, deteſtanda cupiditate rapiamur. Quibus de cauſis effectum eſt, ut neglecta piſcatione, uetera piſcium nomina penitus exoleuerint. A noſtris enim uere tãtum ipſo, enixe, certatimq; piſcantibus omnis generis piſces minime capiũtur. Etenim piſces pro uarietate temporum modo uagantur, modo latibula quærunt, in quibus ſe condant, neq; illorum captura eſt, niſi certis fere tẽporibus. Clupeæ ad prima ſtatim ueris ſigna, quum Ciconiæ aduentant, ſubire Tyberim ſolent, inclinãte uere nuſquã apparent. In Lario etiam lacu

Pigus

Pigus piſcis ille clauis caligaribus inſignis, ut Plinius refert, nõ alias unq̃, a me, hoc etiã curioſe quærẽte, cõſpici potuit, q̃ Vergiliarum ortu, quibus maxime diebus Turdi gregatim ab alpibus in uineta deuolare conſueuerũt. Sed id præſertim in cauſa eſt, cur ſæpius fallamur, et difficillime uera ea uocabula deprehendamus, quod aliis, atq; aliis nominibus diuerſi litorũ tractus (ut Plinianis utar uerbis) eoſdem piſces appellent. Nec mirum, quum rem Romanam ita uolentibus fatis barbaræ nationes afflixerint, ipſaque Europa externarum gentium repleta coloniis, iampidem ueras literas, & antiquam dignitatem amiſerit.

De Capidolio. Caput. II.

MAximus inter piſces qui hæc litora attingant, Capidolius ab Romanis appellatur. unum ex his, paucis ante annis uaſta corporis magnitudine oculis ac dentibus truculentum irata maria ingentibus propulſum fluctibus humilia in uada detruſerunt nõ longe a Grauiſcis in ora Tuſcorũ. Inhæſit multa reciprocantis pelagi iactatione fatigatus arenæ, quam pondere ſuo, impetuq; ſulcauerat. Neq; inde ſua oppreſſus mole circunagere ſeſe præ inertia aut euadere potuit, quum maria modo tantis inflata fluctibus, ſubſecuta tranquillitate, fruſtra eluctantẽ frequentibus prægrandis caudæ flexibus, fugamq; in altũ multo gemitu molientẽ, quieto, uadoſoq; in litore deſtituiſſent. Ergo perpetuis ueluti circũuallatus aggeribus crebro, multoq; reflatu indignabundus et expirãs circũfuſis populis prædæ atq;

ſpectaculo fuit,membratimq; ſecuribus cæſus & ſubditus prælis in lucernarũ uſus liquorẽ præbuit. tanta erat belluæ uaſtitas,tantaq; eius dorſi altitudo, ut facile utrinq; pariter equitãtibus mutuũ aſpectũ eriperet. Fuere miraculo ingentia oſſa in templorũ ueſtibulis ſuſpenſa, & in his præſertim oculorũ receptacula, quæ orbẽ prægrandis dolii æquabãt. Sed ea res mox in prodigium uerſa eſt,ſicuti triſti admodũ euentu ſtatim apparuit. quũ.n.æſtiui ſoles fœda putreſcentis belluæ uiſcera feruoribus excitata ſanie corrupiſſent, quanq; aggeſta materia teterrimi odoris faſtidio cremaret, breui tamen adeo fœtido, noxioq; uapore regionẽ ſuapte natura peſtilentem infecit, ut ea inauditi ſpectaculi uoluptas multis incolarum funeribus eo autumno conſtiterit. Non multis quoq; ante annis alia eiuſdem generis bellua non longe ab Arni fluminis oſtio,ſæuiẽte auſtri flatibus tempeſtate,uadis illiſa eſt, quam morbo ac ſenio multaq; agitatione confectam ſimilis accolarum concurſus diſſecuit, extractiſq; ad ſpectaculum coſtis,ſpinæq; Sphondylis, continuo concremauit, ne graui eo halitu aer adfectus inſalubrior redderetur. Capidolium a Plinio Orcam uocatũ eſſe crediderim, quã ſpectante populo Romano Claudius Cæſar Oſtienſi in portu longo plagarum ordine cõcluſam, ueluti maximo in circo,uel ipſa Naumachia, Prætoriana claſſe inuectus, circũfuſoq; milite, expugnauit atq; cõfecit, nec minore quidẽ ſpectaculi gloria, q; antea ſerpentẽ ad Bagradã Attilius Regulus admotis caſtris & directis catapultis atq; baliſtis oppreſſerit. Orcæ cum Balænis continẽter bella gerunt & toto oceano cruentiſſimis inter ſe præliis dimicant,

utræq; Gaditanum fretũ aliquando ingrediuntur. Eſt & in oceano cetarii generis Rota, quã uidit Luſitana claſſis, dum extremum Aethiopiæ promontorium ſuperaret, geminas dorſo rotas geſtare uidebatur, ad earum ſimilitudinem quæ frumentarias molas impellẽte uento editioribus in locis circũducũt. Extimuere tantæ belluæ cõgreſſum periti nautæ, qui modo ignoti maris immenſos fluctus, certaq; pericula contempſerant, ſatiuſq; uiſum cõuerſis uelis fugam capere, q̃ expectare belluam terribili fragore uaſta, ſpumoſaq; maria proſcindentem, & ſuperbo fremitu ueluti conſpectis hoſtibus prælium cientem. Neq; eam terruere excuſſa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria reſonabant, fugienteſq; proculdubio immanis bellua uaſtis mæandris adnatãdo fuiſſet conſecuta, uentis, ac uelis celeritate cedentibus, niſi mirabunda ſubſtitiſſet. quippe quæ perpetuã intendẽtibus fugã ſatis glorioſa inſectatione, uictoriã expreſſiſſe uideretur. Conſpicitur & Phyſiter piſcis extra columnas herculeas, Flator ab latinis appellatus, qui frequẽti reflãtu præaltas undas euomere ſolet. ita ut procul nauigiorum uela ob ſpumantis aquæ candorem appareant. Eæ belluæ ſuperiore biẽnio quibuſdam Cæſarianis e Britania in Hiſpaniam traiicientibus magnũ terrorem incuſſere, quum Gallorum nauigia ea uelorum ſpetie e longinquo repræſentaſſent, qui tum ardẽte bello, ea maria infeſtis claſſibus obſidebant. Sed iam oceano ſuas belluas relinquamus, quum fercula menſarum potius, quam naturæ maris tam multa miracula ſimus narraturi.

DE BOVE BELLVA ET CANICVLA CAPVT. III.

SEd anteq̃ ad eos pisces, qui conuiuiis inferuntur, proposito ordine ueniamus, Bos ille ingentis, latiq; corporis natãtium hominum deuorator, minime erit prætereundus. Is admirabili calliditate in mari nostro grassatur, portusque & exculta ædificiis litora sæpius frequentat, inde occultus & quasi torpens simulata segnitia natantes adoritur. Bendinellus Saulus Cardinalis sæpius referre solebat, se admodum adolescentem cum aliis eius ætatis sodalibus natandi studio, nõ longe a portu in mare altius prouectum, in huiusmodi belluam incidisse, quæ sedato ac maxime tranquillo in mari quieta & immobilis distincte, atque perspicue uisebatur, cuius aspectu adeo expauerit, ut timore præpediente ab solita natandi peritia pene destitutus, ægre se receperit. Aethiopem uero qui peregregius erat urinator, quique ipsis adolescentibus corpora eorum ac animos maris periculis paulatim insuefaciendo, natandi artẽ tradebat, subsidenti in insidiis belluæ obuium celeri natatu prodiisse, siue ut pauentium mentes, eius monstri incursu consternatas, despecto periculo confirmaret, uel ut ipse ad referendũ miraculum, belluæ effigiem propius intueretur. Sed belluã prædæ intentam illum temere adnatantem immani exceptũ hiatu cõfestim deuorasse, neq; alia infeliciter pereuntis Aethiopis ædita signa, præter spumam cruẽtam, agitato in mari ebullientem, ita ut prius multiplici & peracuta dentium serie confixus, q̃ deuoratus esse crederetur. Oppianus homicidam bouẽ elegantissime descripsit, cuius sententia a Lippo pulcherrimis uersibus latine tralata est, quũ cæteri

authores de hoc nullam fere mentionem fecissent. Est & infesta natantibus ipsa Canicula, quæ mortiferis potius dentibus mordicus homines dilacerat, q̃ deuoret, quũ capite tantum sæua castigatum habeat uentrem & in prælongam ac tenuem exeat caudam, cuius astus, naturamq; multo simul metu, multaque audacia memorabilem, si referre conarer, insulsissime facerem, quum Plinius incomparabili elegãtia breuitateque, ut miri eius ingenii mos fuit, suo loco eam expresserit.

De Sturione. Caput. IIII.

EX omnibus Piscibus, qui lautioribus apponuntur mensis, nullus est toto mari, uel amnibus ipso Sturione procerior atque sapidior. Siquidem ubique terrarum et maximum pretium & summam dignitatem hac ætate semper obtinuit. Maria hunc gignunt, sed eum flumina maxime nobilitant, pinguescit enim dulcium aquarum haustu, subagrestemq; illũ saporem exuit, qui præalto in mari concipitur. Magnos amnes perquã libenter subit, propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padoq; fluminibus maxime reperitur. Caput eius rostratum est, & ad effigiem quadratæ pyramidis protensum. Os illi est sine maxillis, sine dentibus diuersum penitus ab reliquorum pisciũ forma, idq; sub mẽto in ipsa prope iuguli parte ad similitudinem fistulæ harundineæ rotundũ, semperq; patens, & chartilagineum & summe candidum, cuius hiatum in procerioribus hasta brachii crassitudine haud facile impleret. Cæterum totũ caput dura potius, & callosa chartilagine, q̃ certis ossibus constat,

quod ex lento quodam,& præpingui mucore concretũ eſſe uidetur. Naribus autem omnino quæ illi pertenues ſunt ſupra roſtrum,refrigerãtur, cum branchiis careant,& ſi quam hauriendo recipit aquã, illam eodem prono ore ſtatim regerit. Toto autem dorſo craſſiores quædam ſquamæ oſſea duritie certo numero,ordineq; diſtinctæ,intercurrente ſpinæ acie ad elegantiam eminent, uti in magnificentioribus ualuis hodie uidemus, quas ferrei atque inaurati claui certa ſerie confixi decentiſſime figurant. cæteræ corporis partes cuticulari & ſcabro admodum operimento potius quam perpetuis ſquamis integuntur, idq; ad ſubuiridis atriq; coloris ſpeciem. Quo nomine autẽ ab antiquis Sturio fuerit appellatus,haud facile diuinauerim,quando grauiſſimi noſtræ tempeſtatis ſcriptores uariis ſententiis inter ſe diſſentiant, quæ quidem magno etiam interuallo a ueritate diſcrepant. Et has quidem ſententias uanis innixas coniecturis aliquãto facilius erit confutare, q̃ uerum,certumq; nomen celebratiſſimi piſcis in medium afferre. Satis tamen fuerit, curioſos de alienis erroribus admonuiſſe, ut aliud ipſi accõmodatius ac melius inueſtigent,ſi nos fortaſſe minus proprium nomẽ inueniſſe uidebimur. Rhaphael Volaterranus,qui laborioſiſſimum cunctis de rebus uolumen condidit, arbitratus eſt eum hodie Sturionem eſſe,qui apud Græcos Labrax, apud latinos uero Lupus fuerit, cuius opinionẽ pleriq; Romanæ Academiæ proceres & ante alios Thomas Phædrus & Portius Camillus omnibus conuiuiis probauerunt,his maxime adducti argumẽtis,quod Lupus Tyberinus longe omnium piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maxime

qui cloacas urbis intraret, atq; inter duos pontes caperetur, qua una modo cõditione Sturiones omniũ iudicio ſummã ſaporis commendationem accipiant, ſicuti eos Horatius & Iuuenalis, itemq;. M. Varro & Plinius & Macrobius celebrarint, referre etiam ad priſci nominis coniecturã, Sturiones hodie a noſtris piſcatoribus, Lupos appellari, ſolereq; eos capto eo piſce, quum retia trahunt, clariore uoce præ lætitia, lupi nomen ingeminare. Quæ coniecturæ multis rationibus mihi admodum friuolæ uidentur, quum id genus argumẽti apud Dialecticos fallaciſſimũ ſit, lupi Tyberini ſunt delicatiſſimi, ſed Sturiones Tyberini ſunt delicatiſſimi, igitur Sturiones ſunt lupi. In hoc enim non comparatur totũ luporum genus, cum aliis piſcibus, ſed eorum, qui in Tyberi capiuntur, ab his qui in alto degant mari, differentia exprimitur. Ridiculum enim eſſet etiam apud mediocriter intelligentes, paraſitos Lacciam, Spigolam, atq; Lampetram in Tyberi pariter captos, qui mox latine nominabuntur, uno prælato Sturione in ſecundis dignitatis gradibus collocare, quum Sturio non ſemper ſit gratiſſimus, utpote qui in mediis tantum ſolſtitii feruoribus laudetur. Pogius doctioris Pogii filius in ſenectute non modo eruditus, ſed uſq; ad iracundiam in conditura ferculorum moroſus, & uehemens paraſitus, quum Sturionem apud antiquos Lupum fuiſſe & ipſe crederet, in põtificiis quas maxime ſectabatur, cœnis, dicere ſolebat, ueteres inſulſum habuiſſe palatum, q; tãtopere Lupum celebraſſent, eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinoſioris ſucci exuberãtia inſuaueis, quæ prius appetentes ſatient & expleant, q̃ delectent. Propterea

non domini, ſed familiæ potius menſis apponendum eſſe cenſebat, uno tãtum excepto capite, cuius elixi & leucophago conditi, latebras & receſſus omnes ipſe furcula ſimul ac digitis auidiſſime ſcrutabatur. Sed ne in refellendis eorum argumentis nimium immoremur, dicamus Lupum alium eſſe piſcem a Sturione, Spigolam uulgari nomine nuncupatum, quo probato, Sturionem illis ſine nomine relinquemus. Spigola hodie apud Romanos eſt, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hiſpania uocitatur. Romanus inter Tyberinos captus pontes, omnium conſenſu palmam obtinet, conſtat enim piſcatorum teſtimonio, qui pluris illum, q̃ in alto captum mari, lautorum obſonatoribus uendunt. Is admodũ uorax ſubire cloacas ſolet & mediæ cryptas intrare Suburræ, ut ait Iuuenalis, circa ſterquilinia, & eiecticias ſordes moratur, obuia quæq; deuorat, nec piſcibus ullis, uel corruptiſſimis eſcis parcit, paucis ante menſibus quum in foro piſcario ingens Spigola exenteraretur, oblongus ſerpens in uentre repertus eſt. Quibus de cauſis in Tyberi mirum in modũ pingueſcit & adoleſcit, nec abnuerim etiam Sturiones ſubire amnem & pinguioribus aquis gaudere, eoſq; tanto ſapidiores eſſe, quanto magis a maris litoribus receſſerint. Sed hac ratione Lupus & Sturio idem eſſe minime probatur, quum utraque differentia ambobus æque conueniat. ſubire enim amnem Tyberinum, & ea paſtione gaudere atq; pingueſcere, proprium potius Spigolæ, q̃ Sturionis eſſe uidetur. quoniã nõ comparamus Sturionem in alto captum, cum eo quem in Vrbe expiſcamur, quum nunq̃ fere Sturio uel certe rariſſime in

me in præalto mari capiatur, ut piscatorum testimoniis clare deprehendimus, at contra Spigola & ex alto mari & ex amne Tyberi quotidie hamis uel retibus extrahatur. Ita ut Horatiũ id innuisse clare admodũ existimemus, quũ dicit

Vnde datum sentis, Lupus hic Tyberinus an alto
Captus hiet, pontesne inter iactatus, an amnis
Hostia sub Tusci, laudas insane trilibrem
Mulum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species uideo, quid pertinet ergo
Proceros odisse Lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breue pondus.
Ieiunus stomachus raro uulgaria temnit.

Patet igitur Lupos capi & in alto, & inter pontes, quod euidentissime in Spigolis hodie contingit. Facit etiam ad coniecturã nõ contemnẽdam, illud captus hiet, quis enim unq̃ Sturionem uidit hiantem, quum os sub rostro habeat, & immobile & angustum, quodq; nullo uel uertebræ, uel ductilis mandibulæ beneficio dilatari potest, in Spigola autem sit repandum & latum, uti semper in ipsis uidemus, soleãtq; ad elegantiã obsonatores malo Arancio lassatas illas hiantis oris maxillas adimplere. Neq; illud obstiterit, quod dicere solebat Amiterninus pertinax grammaticus, qui perpetuas cum syllabis lites exercuit, Horatium scilicet dixisse proceros odisse Lupos, ut significaret paruos maioribus esse præstantiores, quod adamussim Sturionibus ipsis congruere uideatur, quando Lurcones & diligentissimi quique Ganeonum paruos Sturiones, quos Porcelletas appellent, repudiatis maioribus consectentur. Plurimum enim

a Poetæ ſenſibus bonus ille grammaticus aberrabat. Nam Horatius proceros Lupos cum ſeipſis minoribus non comparauit, ſed cum Mulis trilibribus, ſicuti paulopoſt apertiſſime declarat, dicens maiorem a natura modum Lupis eſſe datum, qui Mulis parum creſcentibus ſit denegatus. uerum is tum egregie & magno quidem cum ioco, quum ſuperbe contenderet, a nobis coarguebatur. interrogantibus enim quem nam antiquitus piſcem fuiſſe Spigolam putaret, quam adeo libenter ipſe edere ſoleret, ſi Lupus Sturio eſſe diceretur, reſpondebat illam eſſe Squillam, ridendo quidem errore, ut in proprio capite de Squilla quum de Iuuenalis uerſibus agetur, diffuſe narrabimus. Sed id me plurimum mouet, quod Spigola hodie in Hiſpania Lupus appelletur, quæ una terrarum latinam linguam magna ex parte incorruptam conſeruauit, ipſique Ligures proximum latino eius piſcis nomen pronuncient. Cæterum ad tollendam huius quæſtionis ambiguitatem, Ariſtotelis ſententiam adducemus, ait enim Lupum eſſe ſquamigerum & quaternis pinnis innatare. quæ differentiæ ipſum Sturionem excludere uidentur, quum non ſquamis, ſed cute potius aſpera contegatur, nec quaternis pinnis ad natandi uſum inſtruatur. Præterea Galenus in tertio de Alimentis Lupum ait, ſubtiliorem generare ſanguinẽ & propterea cum perdicis carnibus quadam ſimilitudine conuenire, quod nemo ſanus Medicus Sturioni attribuere audebit, quum craſſum potius humorem adgeneret, & ualde lentum, quod uiſcoſum dicunt, ipſiſq; aptius adultæ uitulæ carnibus, quam perdicum leuiſſimis pulpis æquiperetur.

Cornelius quoq; Celsus ad corroborãdam Galeni authoritem, Lupũ & Mulum inter pisces leuioris esse alimẽti apertissime dicit, quod & nostra quoq; experiẽtia cotidie cõprobatur. Porro ipse diuus Ambrosius in Hexahemero, teneritudinẽ in lupo mirifice laudat, sicuti Plinius in eodẽ mollitiem extollit, quum nec Sturionis prætenerae sint carnes, & Luporum longe tenerrimæ consensu omnium habeantur. Putauere etiam Plinium quum Lupos a candore lanarum lanatos dictos afferat, de Sturione intelligere uoluisse, q Sturionum carnes plurimum albicare uideãtur, quasi Lupi uel argentearum squamarum candore uel summo illa lacteaꝝ carnium albore, cæteros omneis pisces nõ superent. Illud quoque Martialis,

Laneus euganei Lupus excipit ora Timaui,

Eorum opinionem aperte redarguit, quoniam Timauus flumen in finibus Aquileiensium, cuius ostia celebrata a Virgilio, hodie magna ex parte extenuata, oblimataq; sunt, Sturiones nõ habet, qui tamẽ Varollis & Troctis abũdat. Quod si dicatur Martialem pro Timauo Medoacum, qui hodie Patauinorum Brenta est, accipere uoluisse, eadem ratione respondemus, quum Brenta manifeste, aut nullos, aut certe paucissimos, & quidem minutulos Sturiones ferat, ita ut Martialis celebraturus Sturionem, insulse admodum ad Timauum recurrisse uideatur, quum in propinquo Padum haberet, & sua magnitudine insignem & multa Sturionum copia longe clarissimum. Ad certiorem quoque opinionis nostræ fidem pertinere uidetur, id quod a piscatoribus non sine miraculo de Spigolis hodie recitatur,

quos ut hamo hæserint, statim discurrere magno nixu, dilatareque uulnera referunt, ut hamorum insidiæ excarnificato sponte gutture excidant, atq; eo modo in libertatem se uendicare, id quod distincte Plinius ipse Aristotelem secutus commemorat. Ex aduerso autem constat, Sturiones solis retibus capi, nunq; uero hamis, præsertim si cubito maiores fuerint, eosq; piscatores referunt, magno impetu plagarum sæpe maculas dilatare & abrumpere consueuisse, proptereaq; accidere, ut hamis non capiãtur, quoniam Sturiones lambendo, sugendoq; potius, quã uorando, inepto ad escam corripiendam ore ipso sine controuersia alaptur. Cæterum id me plurimum admonet, ut lupum Sturionẽ esse non posse certissime credam, quoniam & Lupi omniũ ferme scriptorum testimonio, & Spigolæ hodie, hamorum lineas dentibus serratis abrodere soleant, quod Sturiones ipsos, quum dentibus manifeste careant, efficere posse nemo sanus affirmauerit. Extat quoq; apud Columellam dictum illud Philippi admodum luxuriosum, qui apud hospitem Cassino in oppido Lupũ sibi in cœna appositum gustabundus expuit, addens peream inquit, nisi piscem putaui, quasi uellet inuere solos Tyberinos Lupos piscis nomine dignos esse, cæteros autẽ Lupos inter quisquilias potius, quã inter pisces esse reponendos. ex quo ego plane coniicio illum Lupum Sturionem esse minime potuisse, quando eius tractus amnes, qui sunt in Cassinate agro, & in Arpinatium finibus, Sturiones non ferant. Quis nam autem fuerit ille Lupus M. Philippi palato ingratus, docebimus, quum de Troctis agetur. Secunda opinio de nomine Sturionis Franciscum

Philelphum principem habuit, in qua etiam nũc quosdam e nostris Transpadanis exoletæ admodum eruditionis, esse uideo. Is ut erat inter imperitos audax, utpote qui rudi illa tempestate Græcarum literarum notitia clarus atq; insignis euaserat, Sturionem latine esse Attilum, pluribus per totã Italiam epistolis super ea re conscriptis diuulgauit, indoctos appellans non sine uerborum contumelia, qui secus ac ipse crederet, de ui eius uocabuli sentire uoluissent, sed tantum abest, ut uerum nomen inuenerit, ut ipse dum alios inscitiæ bonarum literarum arguere cõtendit, in alium aliquanto grauiorẽ errorem pueriliter sit lapsus. Scribit enim Sturionem nullo modo Lupum esse, quoniam Lupus sine cõtrouersia, is hodie sit piscis, qui ab omnibus Lucius appellatur, quoniam lycos græce, Lupus sit, qui postmodum immutata litera in Lucium, deprauantibus latinis abierit. exprimitq; Philelphus effigiẽ illius Lucii oblongi piscis, extẽti capitis & oris maxime denticulati, qui furuas per transuersum fascias habet, dorsum item atrum & uentrem admodũ candidum, quiq; amnibus ac lacubus totius Italiæ maxime sit familiaris, quasi præproperus senex non animaduerterit Lupum quadrupedẽ lycum, piscẽ uero Labraca, a suis Græcis appellari. Sed per deos immortales, quæ nã insania fuerit, Lupos tantopere ab omnibus authoribus commẽdatos, dicere eosdem esse, qui uulgo Lucii uocitentur, quum Lucii, plebeia potius inter obsonia censeãtur, q̃; Romæ nobilium usurpentur mensis. ita ut nunq̃; , nisi in summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit piscatione tempestatibus sublata, in mensam ueniant, & id tum etiam ad honestandã

potius patinam,ut dicunt,quã ad conuiuas eo edulio conciliandos.Dicebat Pogius Lucio,etiam ex Cimino lacu,& ei quidem præpingui nullam unq̃ inesse gratiam,nisi quum solus in maxima conuiuarum inedia prandiis apponeretur. miror quoque tantæ lectionis hominem apud Ausonium ea carmina minime lectitasse,quibus Lucius ignobilis piscis alius a Lupo,apud Belgas & Britanos frequens nominatur, ut proprio capite de Lucio mox dicemus.Neq; mirũ esse debet,si Lucius apud antiquos parũ celebratus esse uideatur, quum paucos præter unum Ausonium,authores curiosus etiam lector sit inuenturus,qui de lacuum & fluuiorum piscibus fecerint mentionem,quando lupum inter marinos pisces,qui tamẽ flumina subeant,ab omnibus adnumerari, Lucium uero nunq̃ intrare maria,uno totius Europæ consensu manifestissime cõstet.Cæterum Philelphus Sturionẽ antiquitus fuisse Attilum asserebat,unius Plinii authoritati innixus,qui in nono naturalis historiæ quũ de Thynnorũ magnitudine loqueretur,dicit,sunt & in quibusdam amnibus haud minores,Sylurus in Nilo,Esos in Rheno,Attilus in Pado inertia pinguescẽs ad mille aliquando libras cathenato captus hamo,nec nisi boum iugis extractus. Quibus adductus uerbis Attilum nõ posse esse alium a Sturione putauit,quum Sturiones illos prægrandes,qui in Pado caperentur,piscium eius amnis longe maximos arbitraretur, quod manifeste falsissimum est.Nam Attilus is est,qui a Ferrariensibus Adelus seruato antiquiore uocabulo nuncupatur,piscis inquam ipso Sturione amplior,& effigie,sapore, pretio,& tota fere natura ab eo dissimilis,atq; adeo diuer-

sus,ut in prouerbium, Ferrariæ uenerit,quum duas inter se res maxime distantes significare uolunt,eas sic differre, ut Sturionem ab Attilo, dicant:uti nuper nobis etiam confirmauit Ferrariensium legatio,ab Alfonso Atestino ad Clementem Pontificem missa, cuius erant principes Casellius celeber iureconsultus, & Antonius Costabilius grandæuus senex usu rerum,& uitæ splẽdore insignis. Tertia opinio Sturionem apud Plinium Torsionem fuisse affirmat, cuius præcipuum authorem Theodorum Gazam extitisse complures arbitrantur. eam paucis ante annis acerrime defendebat Longolius Gallus singularis doctrinæ iuuenis, & qui proculdubio summum latinæ eloquentiæ fastigium fuisset adeptus,nisi mors immatura eum in medio optimorũ studiorum cursu sustulisset. Adducebatur ea maxime ratione, quod Plinium uidebat Sturionis formam atq; naturam in capite de Torsionibus expressisse, quum dicit, Delphinorũ similitudinem habẽt,qui uocantur Torsiones, distant & tristitia quidem aspectus, abest enim illa lasciuia,maxime tamen rostris canicularum maleficentia assimilati. horum enim uerborum testimonio,Sturiones iidem qui Torsiones esse uidebantur, atq; ea præsertim coniectura quod, quum minorem quã in Delphinis uideamus,cũ aspectu ipso,tum natatu lasciuiam præseferant, etiam fistulam habeãt,uti in Delphinis cõspicitur,quãquã diuerso modo a natura sit indita,nam Delphini per suam expirant & refrigerantur fistulam, ea autem pro ore Sturiones utuntur,quum uti supra diximus,& per nares & paruas branchias aerem pro uitalibus refrigerandis attrahãt. Nouitiumq; hoc Sturionis nomẽ

antiquo Torsionis uocabulo plurimum alludere, ipse Longolius arbitraretur. Quibus adductus argumentis Theodorus Gaza, ut erat in transferẽdis Græcorum sensibus, Plinianorum uerborum obseruator atq; imitator diligẽtissimus, apud Aristotelem in octauo de historia animalium Phocenam, Tursionem uerterit, ueluti ab ipso Plinio uocabulum mutuatus. Cæterum si bona cum uenia bonis mortuis licet refragari, nos docebimus Theodorũ Torsionem pro Sturione nequaquã accepisse, uel si acceperit, plurimum errauisse, Pliniũ quoq; per Torsionem ipsum quem nunc quærimus, Sturionẽ significare minime uoluisse. Si quidẽ Gaza quum Aristotelem latine interpretaretur dicentẽ in octauo de historiis animalium, In ponto fera nulla est, præter Delphinum & Phocenam. pro phocena Tursionem dixit, quem Phocenã sciebat ab Aristotele inter uiuiparos pisces esse connumeratum, quum Aristoteles alios piscium esse ouiparos, alios autem uiuiparos, idest qui catulos parerent, dixisset. Nemo autem adeo imperitus est, ut nesciat Sturiones esse ouiparos, ut ex cotidiano esu deprehenditur, & ex salsamentis Cauiariis, quæ ex ouis Sturionum sine controuersia conficiuntur. Neq; enim credendum est, tantæ eruditionis ac diligẽtiæ hominem, uti fuit Theodorus, adeo pueriliter fuisse hallucinatum, præsertim quum hũc ipsum locum aliter a Plinio fuisse cõuersum animaduerteret, qui pro Phocena non Torsionem, sed uitulum marinum substituerit, ut diligenter Hermolaus in castigationibus annotauit. Præterea apud Aristotelem Phocena Sturio esse non potest, quum in sexto de natura animalium ubi eius effigiẽ exprimit

mit, clarissime dicat Phocenas omnino carere branchiis, sed branchiarum loco fistulam habere, quod Sturionibus minime accidit, quoniam præter fistulam oris, uti diximus, branchias manifeste habent, quãquã paruas & angustas, si illas tantæ molis pisci comparemus, ita ut Sturio nullo modo Phocena esse possit. Subiungit quoque Aristoteles Phocenã nasci in Ponto, quod de Sturione minime dixisset, quando Sturiones omnibus fere in maribus facile reperiantur; magnamq; eorum copiam insignes fluuii alant, siue in mare nostrum, siue in ipsum oceanum euoluantur. Quod uero Plinius Torsionem, Sturionem esse putauerit, minime crediderim uel hoc uno argumento, quod Sturionis & magnitudine & frequentia, & ipso deniq; pretio admodum celebrati piscis, ab ipso Plinio nullam præterq; hoc uno in loco, mentionem factam esse uideamus, quum uel minimos & in eduliis etiam prædamnatos pisces, non modo in nono peculiari aquatilium libro, sed in aliis obiter locis sæpius nominet, atq; depingat. Vnde putãdum est Plinii Torsiones, sicuti Aristoteles asserebat, in Ponto Euxino potissimum uersari, nec temere per alia maria, extra Hellesponti, Thracii ue Bosphori angustias euagari. Porro Plinius, si uerba Aristotelis consideremus, pro Phocena Torsionem intellexisse uidetur, qui Torsio eodem teste maleficus est, quoniam canicularum rostris assimiletur, & ipsa quoq; Phocena ab Aristotele ueluti maxime malefica feræ nomine nuncupatur. Sed Sturio quomodo maleficus esse possit, non uideo, quum dentibus omnino careat, sic fortasse

a natura formatus quoniam piscibus nō alatur. Ridiculum enim esset dicere Sturionem in pisces grassari per ipsam tantum lasciuiam. Nam magni pisces alios persecuntur, ut interemptis ueluti proprio pabulo uescantur. Sed ut hanc inueteratam de Torsione opinionem penitus cōuellamus, paulopost alium a Torsione & quidem sæpius ab ipso Plinio celebratū piscem Sturionē esse monstrabimus. Quarta opinio Hermolai Barbari fuit uiri nobilissimorum studiorum gloria insignis, qui rogatus sententiam in tanta eruditorum dissensione, per epistolam Paulo Cortesio respondit, Sturionem antiquitus Hyccam fuisse, ex testimonio Athenæi hac coniectura adductus, ꝙ Hycca porcum significet, Sturionem autem porcelletam, quum præsertim sit paruus, appellari a nostris magna eius nominis conformitate. Nihil enim melius hactenus inuenerat Hermolaus, utpote qui ingeniosus & prudens ineptas iam de Lupo, Attilo ac Torsione opiniones repudiarat. Potuit eum mouere Ambrosius, qui in Dominica passione dicit, Gutto siue Gulo Porcellum amat, ut comedat, quasi per Porcellum Ambrosius Hyccam expresserit, & in Hexahemero ait Iudæos marinis porcis uesci, quibus terrestribus non uescantur. Sed hæc coniectura frigida admodū uidetur, quum alius sit ī mari Porcus piscis diuersus a Sturione, hodieq; plures obesi pisces & qui præpingue abdomen habēt Porci a piscatoribus appellentur, sicuti Thynnū a Strabone & a Polybio porcū appellatū esse uidemus. Cæterū ipse Hermolaus in Corollario quod Dioscoridis interpretationibus appēdit

Iulidas ait uocatos esse porcos, qui tamen longe diuersissimi sint a Sturionibus, Syagrim quoq; piscem appellari potuisse a nomine suis. Athenæus quoq;, qui Hyccam authoritate Callimachi sacrum ueluti ob saporis excellentiam appellari dicit, mentionem de alio pisce intulit, quem hyn; idest suem uel aprum nuncuparint. Alii etiam Græcorum Porcum marinum Psammatida uel Psammitin cognominatum putant, ut clare appareat Hermolaum, Hyccam Sturionem esse, pro constanti in ea epistola affirmare minime debuisse, præsertim quum in castigationibus Plinianis & in ipso corollario, de nomine Sturionis plurimum ambigere uideatur. Quem modo Tomum Thurianum posse esse dicat a Thuriis oppido Italiæ in Brutiorum ora, ut ipse opinatur dictum, alludente uocabuli similitudine. præsertim quum Athenæus asserat Tomum Thurianũ in Italia delicatissimum esse obsonium, modo eum putet esse Galeotem uel Xiphiam Strabonis authoritate, modo eum dictum fuisse affirmet Scyllam & Lamiam & Carchariam; ad extremum uero tot nominum diuersitate perplexus fateatur, uel Sturionem antiquitus his appellationibus uocitatum esse uel sic dictum a Thuriano Tomo delicatissimo obsonio, quod tantopere a Græcis celebretur. Sed illud me præsertim mouet, quod nemo authorũ quos legerim; præter unum Athenæum de Hycca pariter & Tomo Thuriano fecerit mentionem, quando Sturio celebratissimus piscis, ut sæpius dixi, certo claroq; nomine fuerit appellandus. Verũ hæc nostra inuenta, quæ ludendo excogitauimus;

in bonam partem a lectoribus accipi uelim, atque eo animi candore quo ſcripſimus a doctioribus perpendi. nõ enim is ſum, qui obtrectatione alienæ laudis eruditior uideri uelim, quum ulla in parte cũ his, quos ſupra redargui, uel ingenio uel eruditione minime ſim conferẽdus. Igitur in tanta eruditorum altercatione licebit & mihi propriam attuliſſe opinionem, ita tamen ut cum præfatione prius atteſter, me tandiu in ea ſententia permanſurum donec aliud, quod magis arriſerit, diligentiores inuenerint. Dicamus igitur Sturionẽ ab antiquis Silurũ fuiſſe appellatũ, quem pro Glani Theodorus apud Ariſtotelem interpretatur, ſed de hoc, quũ plures apud me certiores ſint coniecturæ, hoc uno tamen maxime argumẽto adducor, ut Sturionem opiner eſſe Silurum; quoniam mirum hercle uideatur, quod hac ætate, quis nam piſciũ antiquitus Silurus fuerit, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuiis teſtimonio Ariſtotelis, Plinii, Athenæi, & Auſonii ſit celebratus, ex aduerſo autem de Sturionis antiquo nomine plurimum dubitemus, qui ſit omnium fere totius orbis fluuiorum incola lõge notiſſimus. Neq; enim credendum eſt ueteres adeo inſulſi fuiſſe guſtus, ut arbitremur eos Sturionem minime cognouiſſe, aut Silurũ ipſum ueluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta ſobole penitus euanuiſſe. Silurus authore Plinio atq; Auſonio, fluuiatilis pariter ac marinus eſt, & quidem prægrandis, ſed præcipua magnitudine in Nilo & Gange ueluti amnium maximis. cæterum carne prædulci, nullis oſſibus uel ſpinis interſitis, roſtro item, caudaq; Delphino ſimillimus, ita ut compellare eos libeat, qui propterea Torſionem Sturionem eſſe

uolebant, quod effigie ac rostro Delphinis assimilaretur. Id uero me etiam plurimum mouet, quod in Nilo, Borysthene atq; Danubio, uti Plinius de Siluris ait, etiam nunc frequentissimos Sturiones esse cognoscamus. Nam in omnibus Nili ostiis & superius prope Memphim Aegyptii Sturionē expiscātur. In Borysthene uero, qui hodie Neper est amnis, Phasiq; & in ipso Tanai apud Tanam emporium tanta eorum est copia, ut cætariæ ibi institutæ sint officinæ, in quibus ea salsamēta ex Sturionum ouis salitis, quæ Cauiaria dicimus, itēq; ipsa Schinalia ex summo Sturionis spinali dorso, sale, fumoq; inueterata conficiantur. In Danubio autem adeo frequentes sunt, & magni, ut ex eo minores etiam amnes subeant, qui in ipsum influunt, sicuti Drauā, Sauū & Tybiscum, & ut mirū non sit eos etiam Menim amnem subire sicuti Plinius ait, propter Lisboum, in quo Siluri, ut in Danubio, innatantes equos deprimant. Menim autem cum Hermolao eum amnem esse putauerim, qui alio nomine dicit̄ Oenus. is Sueuorū gentē e Vindelicia ab Austris, qui Norici sunt, diuidit, Danubioq; miscetur, ita ut ab Istro Istrionem piscē hunc esse dictū putē, quo in amne sit insignis, ut hodie uidemus & Athenæo placet. qui Silurum Istrianū siue Danubianum honoris atq; excellentiæ causa ubiq; nominauit. Sed audiamus Ausoniū de Siluro in Mosella canentem, qui ignobiles etiam Tincas minime præteriit.

Nunc pecus æquoreum celabrabere magne Silure
Quem uelut actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor, sic per freta magnum
Laberis, & longi uix corporis agmina soluis

Aut breuibus defenſa uadis,aut fluminis uluis,
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus
Te uirides ripæ,te cærula turba natantum
Te liquidæ mirantur aquæ.diffunditur alueo
Aeſtus,& extremi procurrunt margine fluctus.
Talis atlantiaco quondam balæna profundo.

Quid enim certius notari,exprimi ue potuit his uerſibus q̃ pro Sturione Silurus? qui & magnus & fluuialis pariter ac marinus, & Delphino ſimilis ac ipſo tergore uerum olei colorem referre uideatur. conueniunt profecto hæc omnia Sturioni & quidem adamuſſim,ita ut neceſſe ſit,eos qui id negauerint,& afferre aliquem magnum piſcem ex his fluminibus pro Siluro,qui ſit a Sturione diuerſus,& aliũ oſtendere apud Auſonium per quem Poeta Sturionem uoluerit demõſtrare. Nõ enim credibile eſt,eũ qui minimos quoſq; fluuiatiles propria nomenclatura perſecutus eſt,ipſum Sturionem proculdubio uel ſua magnitudine, uel dignitate amnicolarum regem adeo ſomniculoſe præteriiſſe: Illud quoq; opinioni noſtræ aliqua ex parte ſuffragatur,quod in Canariæ inſulæ amnibus (ea ad Atlãticum uergit oceanũ) multi ac optimi Sturiones piſcatione capiãtur,uti Hiſpani, Luſitaniq; referunt. qui dum nouas incogniti orbis terras inuſitata,ac admirabili nauigatione per immenſum oceanum quærunt,Fortunatis inſulis aquationis gratia quotidie applicant.Cuius Canariæ amnes ipſe Plinius Siluris abundare commemorat,neq; mirum eſt,quum is piſcis omnium magnorũ amnium ſit familiaris,uti in Thameſi Britaniæ, aliiſq; amnibus,qui in oceanum erumpunt,manifeſte con-

ſpicimus. Hiſpania autem omnis Sturionem, Sulium appellat, ita ut parũ ea uox a Siluro qui item & Sulius dicitur, abeſſe uideatur. Quando, ut ante dictum eſt, una terrarum Hiſpania ueterem Romanæ linguæ ſonũ, atq; ipſa uocabula non ſine rubore dediſcentis Italiæ retinuerit. Quomodo autem Siluri in Sturiones abierint, nuper docuit & quidem ut arbitror, feliciſſime iuenit Michael Syluius apud Clemẽtem Pontificem Luſitaniæ regis legatus, qui uti eſt optimarum literarum atq; omnis antiquitatis ſcientiſſimus, teſtatur Sulios longe optimos, omnium cõfeſſione in Aſturia reperiri, unde Aſturiones dicti ſint, ueluti ab regione nobiliſſimos producente nouum cognomentum, uetere repudiato nomine retuliſſe uideantur. Diuus quoq; Ambroſius opinioni huic noſtræ aſtipulatur, quum dicit Silurus de aliorum piſcium uermibus uiuit. Sturiones nãque uti diximus, grandiuſculos piſces deuorare nequeunt, quum ore ſub roſtro a natura conſtituto, non facile niſi minutiſſimos corripiant & propterea ſolis ſuctionibus nutriãtur, ut etiam Albertus magnus aſſerit, apparetq; hodie in his euiſceratis, in quorum uentriculo qui peranguſtus eſt, nunq̃ deuorati piſces reperiãtur. Subdit tamen Ambroſius, inutilis ſæpe præda piſcantium, ut uideatur in eduliis Silurum minime cõmendare, ſed ego, in, ſyllabam temere a librariis additam putauerim, ſiquidem Silurus apud Athenæum dicitur ſapidiſſimus, quũ enim Latũ piſcem Siculo in mari frequentem uellet laudare, a carnis candore, ſuauitateq; eum Danubiano Siluro comparauit, neq; illud Plinii parum conuenire Sturioni autumauerim, quum dicit Silurus carne prædulci,

nullis ossibus, spinis ue intersitis, quum Sturionem habere ossa manifeste appareat. Existimo enim Plinium intelligere uoluisse Silurum una tantum perpetua, qua traiicitur, spina esse contentũ, nullasq; subinde spinas (uti in aliis accidit) a sphondylis oriri, quibus tota caro, corporisq; ambitus ueluti costis sæpiatur, delicatæq; illæ pulpæ multo cum fastidio, tum periculo comedentium contineantur. Cæterum uti ego arbitror, Sturiones non eo in pretio fuere antiquioribus, uti nostris tẽporibus uidemus, siue quod eius caro per se dura & multo mucore pinguedinis repleta celeriter sui desiderium primis mensæ congressibus auferat, siue ꝙ per grauis, ac molesta tenuioribus stomachis esse deprehẽdatur. uidetur & nonnullis Iuuenalẽ, uilem omnino piscem Silurũ annotasse, quũ dixit, Vẽdere municipes fracta de merce Siluros, sed uenditorem potius uilem quã mercem ipsam, hoc est Crispinũ ab Aegypto, Iuuenalem innuisse crediderim, qui Siluros fractos idest membratim cæsos, uti hodie uidemus, aliquando in humiliore fortuna uenditarit. Quo in loco Iuuenalis, Georgius Merula oculatissimus grammaticus Siluros non esse multum absimiles a Sturionibus arbitratur, ut pote qui iam animaduerterat illos qui Lupũ, Attilum ue, Torsionemq; & Hyccam Sturionem dicerent, a ueritate plurimum errauisse. Quantũ autem pertinet ad piscis naturam, dicimus eum tarde concoqui & propterea ex eius excretionibus multam generari pituitã. Vitium eius carnis aliqua ex parte tolleretur, si in tabellas pollicis digiti crassitudine secaretur, torrereturq; in craticula & quidẽ ex præcepto Galeni, oleo, sale, acetoq; leni, atque iterata aspergine inditis,

inditis, ſed qui palato potius, q̃ ſtomacho ſtudere uidentur, elixum eum cum leucophago paſſim comedunt. Is quum toto fere capiat anni circuitu, æſtate tamẽ adulta longe probatiſſimus æſtimat. Siluri felle cum Attico melle permiſto ſuffuſos bouum oculos ueteres inungebant, ut Aetius affirmar, qui medicæ artis præcepta Græco ſermone cõſcripſit. Sed id potius ex eius humoris acredine, quã ab occultiore Siluri piſcis proprietate prouenire putauerim, quum etiam ex felle quadrũpedum ac uolucrũ & inter alias Perdicũ, ægris hominum oculis nota collyria iniicere ſoleamus.

De Vmbrina Caput. V.

SEcundum Siluros Sciæna e grandibus primam ſaporis obtinet claritatẽ. Eã. M. Varro & Columella Vmbrã appellant, quam & Enniusquoq; celebrauit, ut ex Apuleio deprehenditur, dum ait,

Melanurum, Turdum, Merulamq; Vmbramq; marinam.

Hæc tota latioribus ſquamis integitur, dẽticulata eſt, & Ariſtotelis, Pliniiq; authoritate in capite lapidem habere cõſueuit, agilis eſt & plurimũ uorax. Propterea Auſonius ait, celer Vmbra natatu, capit cũ Siluris frequenter circa oſtia fluuiorũ & in alto etiã, q Siluris nõ contingit. ipſa quoq; canicularibus diebus pingueſcit, pariq; fere pretio cũ Siluris æſtatis tẽpore uenundat. eam hodie Romani Vmbrinã uocãt. capita Vmbrarũ, ſicuti & Silurorũ Triumuiris rei Romanæ Conſeruatoribus dono dãtur, qui piſcatores ĩueterata quadam cõſuetudine eorũ capitum tributi nomine uectigales

fecerunt. Capiti enim summa inest gratia, authoritate etiã Archestrati, qui in parandis obsoniis, quod eorum ingeniosissimus esset artifex, Dædalus a Græcis appellabat. Is Vmbrini capitis nobilem quandam conditurã, ut apud Athenæum uidere est, multis carminibus expssit. propterea hodie etiam quum pretio parari non possint, gulosi ea capita quã auidissime consectantur. Extat adhuc in ore quorundã facetorum ridẽda fabula de. T. Tamisio, qui Romanis, aulicisq; salibus erat insignis, sed gulæ adeo prostitutæ, ut infamis haberetur. Is quum per seruum, qui in foro piscario in eam curam intentus excubare solebat, ingentis Vmbrinæ caput Triumuiris delatum esse cognouisset, in Capitolium protinus ascendit, ut simulato apud magistratum negotio, sermoneq; de industria protracto, prandium captaret. Verũ illud Triumuiri iam Riario Cardinali donandum decreuerant, ita Tamisius quũ limine curiæ efferri ingenti, coronataq; patina caput illud nobile conspexisset, primo deceptus cõsilio, illud subsecutus est præmisso seruo, qui uestigiis deferẽtium ministrorũ insisteret. Nec multopost quũ Riarianis ædibus inferretur, bene habet, salua res est, inquit Tamisius, opipare excipiemur. erat. n. in primis mensæ Riarianæ, quæ longe omniũ semper lautissima fuit, familiaris. At Riarius, ut erat natura munificus, maximũ inquit hoc Triumuirale caput maximo debetur Cardinali, statimq; Federico Sanseuerino proceritatis admirandæ Cardinali transmittitur. colligit extemplo togam Tamisius, Riarium intẽpestiuæ munificentiæ incusans, in mulamq; resilit, & munus ad Sanseuerinianam domum consequitur. Idem pari liberalitate

facit Federicus, caputq; ipsum splendidis exornatū uerbis aurataq; illatum patina Chisio Publicano ditissimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno grauibusq; usuris obstrictus erat. Volitat tertia iam spe auidā frustratus gulam æstuans Tamisius, festinabundusq; incalescente iam die in transtyberinos hortos quos ipse Chisius magnificētissimos extruebat, contendit. Ibiq; fessus admodum & multo sudore madidus quod grauis erat abdominis, quarto a fortuna decipitur, quippe qui Chisium caput illud recentibus floribus redimitum adamato Scorto cui ab forma, eruditisq; illecebris Imperiæ cognomen fuit, ut extemplo deferretur curantem reperit. Flectit itaq; indignabundus habenas retro, nec tamen subiratus gulæ, quæ herculeos labores attulerat & ad Imperiam iam multo sole Sixtini Pontis semitam exurente adequitat. Ad extremum anhelantis gulæ ea uis atq; libido fuit, ut qui per totam urbem fuerat raptatus, idem & togatus & senex cum scorto admirante noui hominis aduentum, nullo pudore discubuerit, sic ut mirari desinamus Apitium, qui ut ait Athenæus, cum Linterni Astacos cancros piscaretur, audissetq; longe maximos & nobilissimos in litore Aphrico reperiri, eo propere stimulāte gula, insigni nauigio delatus est. Statimq; prius q̄ in terram descenderet, occurrentibus ibi piscatoribus cum astacis, quod famæ expectationiq; minime respondissent, protinus conuersis uelis, nec salutata quidem Aphrica, in Italiam ad grādiores astacos sit reuersus. Cæterū eadē prope Vmbrinæ ac Siluro carniū cōditio. utræq; enim, ut diximus, nō mediocre imbecillioribus stomachis negotiū facere consueuerunt.

DE THYNNO CAPVT

Thynni multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, gregatim uagātur, ob id in Euripis maxima eorum est captura. Irrumpunt Maio mense in mare nostrum ab Atlantico Oceano cogētibus Xyphiis, hoc est Spathis piscibus, qui telo a rostris prominente instructi eos toto mari persequuntur. Simplicissimi sunt Piscium, propterea uel inanibus terriculamētis acti facile uadis atq; litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum multitudinem magno quæstu, solenniq; spectaculo retibus extrahit. Saturantur inde captorum recentibus pulpis circunfusæ gentes, reliqua illorum multitudo cetariis infertur, saliturq;. asseruati uero membratim cādis celebri mercimonio per omnem fere Europam diffunduntur. uerum solo abdomine ualent, quæ pars a Romanis Tarentellū dicitur, quod etiam Tarentino in sinu, ubi opima piscium omnium captura est, Thynni sale asseruentur. reliquæ corporis partes, ut pote quæ pingui succo admodum careāt, in ignobilis populi usum ueniunt, quæ Melandrya a Plinio nuncupantur. Primus ab ipso statim ouo Thynnorum fœtus Cordylla dicitur, qui mox in Limarias euadit, ex Limariis autem adolescentibus Pelamides fiunt, sic a luto dictæ, quas nunc etiam Palamias uocamus. quum uero Pelamides pedalem excessere magnitudinem, in Thynnos abeunt. Porro ex Thynnis (ut Athenæo placet authoritate Sostrati) quum in summū excreuerint, Orcyni infesti cæteris piscibus efficiūtur. Adeo enim Thynni augentur, ut Plinii testimonio caudæ eorum latitudinis duorum cubitorum reperiātur, qui postea quindecim talentis pependerint. Sed huic opinioni aduersari

uidetur Aristoteles, quum asseueret Thynnos biennio uitã finire, idq; esse compertum uerisimili admodum ratione, quoniam certo anno cũ piscatoribus Limariæ defecissent, Thynni etiam sequenti anno defecerunt, ueluti omnibus ferme captis Limariis nullæ reliquæ superfuerint, quæ in Thynnos adolescere potuerint, ita ut credã Thynnos biennii ætate excedentes aliis nominibus appellari, ut Orcynus & Pompilus nauigiorum comes, quem de genere Thynnorum esse Plinius arbitratur. Circa ortum caniculæ Oestrum patiuntur, parua animante sub pinnis aculeum infigente, quo dolore incitati nauigia plerũq; transuolant. Idem accidit Xyphiis, quos modo nominaui. Capiunt̃ ii circa Zephyrium quod extremum est Italiæ promõtorium, Spartiuentum a nautis hodie nuncupatum. Retulit Ioannes Marius Cataneus Nouariensis multarũ literarum notitia insignis, qui Locrensi in litore Xyphiorum piscationi interfuit, eos tanta esse ingenii docilitate, ut Græcanicũ sermonem, quo ille magnæ Græciæ tractus utitur, ab Italico distinguere uideantur, idque admirandis argumentis deprehendi, quum Græcas uoces minime reformident, ad Italicarum uero sonũ repẽte diffugiant, quod cõplures Brutii testati sunt. Ii in Oceano Indico, in tantam augentur magnitudinem, ut ualidissimis rostris Lusitanarũ nauium latera ad sesquipalmũ aliquando perforarint. Xyphii bonitate & pretio Siluris ferme sunt æquales, uerum hæc litora raro adeunt, ueluti qui perpetuis maris æstibus ut in freto accidit Siculo, gaudere uideantur. propterea Xyphii forma, ut in aliis fiet piscibus, pictura nõ exprimetur, quod eum uidere hactenus mihi non

contigerit. Sed Thynni pariter ac Xiphii, quum Oestrũ patiuntur, ueluti noxii damnantur mensis. Cæterum Thynni eximie pinguescunt, adeo ut porci iure ipso nuncupentur, cum etiã, ut Polybius tradit, in profundis litoribus, uti Porci solent, glandibus uescantur. Thynni recẽti pulpa iuxta uentrem, ipsoq; pingui sumine, sicuti palato grati, ita stomachis languidioribus, quibus nauseam pariũt, ualde inimici. circa uero dorsum & caudam contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant, ita superfluo nudati humore minus officiunt. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetariis præesset, nouum ac sapidissimum obsonii genus e Thynnorum uentre commentus est, circuncisο abdomine umbilicos enucleando, & sale, acetoq;, & feniculo inclusos cadulis cõdiendo, ita ut mox id cibarii genus pleriq; appeterẽt, ac propter iucunditatem mirarentur, quem modo ut inutilem ex officinis euerrere cõsueuissent. Sed in uniuersum saliti Thynni, sicuti uim alleuandi intermortui gustus mirificam habent, ita multa bile aggenerata, sanguinem incendere, iecinoraq; adurere cõsueuerũt. Recentes pulpæ rectissime coquuntur in uino corsicano & oleo, pipere etiam cũ cepis minutatim cæsis superaddito, quod genus cõdimenti Azeminum ligures uocant. Pelamides autem multum nutriunt & urinam cient, sed tarde concoquuntur authore Athenæo, qui tamen eas salitas stomachis conferre testatur. At Thynnorum iecinoribus mira proprietas inesse traditur ad prohibendã puerorum lanuginem, improbo quidem Mangonum inuẽto, qui quum mares castrare, dirum atq; crudele nimis duce-

rent,ipsa tamen uirilitatis initia retardare,ueluti proposita pleniore libidine contendebant.

De Lechia Caput. VII.

Est & alius Generosus piscis magnitudine atq; colore medius inter Thynnum & Vmbram,quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellãt.Eam aliqui Centrinam antiquitus fuisse arbitrãtur,quoniam pugnacissima sit & atris solidioribusq; aculeis,quãquã nõ omnino longis circa dorsum armata, ut Oppianus de Centrina expresserit. At Lechia corio integitur minime squameo, sicuti in Thynnis uidemus,sed leui & splendido, quod argẽteũ est, & cœruleo colore perfusum, caudæ uero pinna crescentis lunæ figuram efficit,concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eius etiam generis,quæ latiorem habet uentrem,uulgo piscatores Lopidam & alium Lopida aliquãto minorem Stellam appellant. Ego Lechiam antiquitus fuisse Amiam putauerim, quã Plinius cum Thynnis exire Põtum asserit. nam tota specie maxime Thynnis cognata esse uidetur, & Oppianus audaces Amias appellat, quas comparat Thynnis & inire prælia cũ Delphinis dicit. Aristoteles quoq; Amias carniuoras esse, & serratos habere dentes, branchiasq; contectas testatur. quæ branchiæ adeo patulæ mihi minime uidẽtur in Lechia uti in aliis,ueluti Vmbris & lupis & Coracinis conspicimus. Sed ut de hoc nihil certi proferã, uerba Oppiani me mouent,qui dicit Amias hirudinũ more Delphinorum exsugere sanguinem,quod Lechiis attribui

pesce di ciliforo.

iure nō poteſt, quum & in tripedalem creſcant magnitudinem, & peracutis dentibus, ſolidiſq; aculeis ſint inſtructæ, quibus armis non ſugendo, ſed pugnando per uulnera & cædem de Delphino uictoriam conſequantur. Verum hoc de minoribus fortaſſe Amiis dixiſſe Oppianum aliquis exiſtimabit. Illud quoque Ariſtotelis de Amiis parum Lechiis cōuenire uidetur, ait enim propterea Amias ſic dictas, quod gregatim uagentur, Lechias autem ſolitarias ſæpius capi manifeſtū eſt, quod raro accideret, ſi turmatim uti Thynni, & plerique alii piſces per altum & litora deferrentur. Cæterum ut Amiam hodie Lechiam eſſe credamus, etiā id argumento eſſe poteſt, quod Amiæ & prætenera & guſtui ſuauiſſima carne a Græcis authoribus eſſe traduntur. Nam uti citat Athenæus, & Epicharmi, qui de Sirenibus ſcripſit, & Archippi antiquiſſimi Poetæ carmina extāt, quibus Amiæ ab ipſa gratiore pinguedine magnopere cōmendātur, ipſe quoq; Archeſtratus, qui uniuerſam terram, cunctaq; maria peragraſſe uiſus eſt, ut gulæ delitias, ſingula ubiq; edulia explorando, guſtandoq; diligenter exquireret, Amiam ueluti nobiliſſimū piſcē in nuptiis Hebes celebrauit, docuitq; ſolēni præcepto eā feliciſſime coqui, ſi cōſperſa origano, & inuoluta iunco, cucurbitæq; foliis ad prohibēdū ſucci delicatioris effluuium mitioribus flammis torreretur. Modo autē conſtat Lechiam laudatiſſimo ſumine & ſapore præpinguium pulparum eſſe pretioſam, cuius capita Sturionum, Vmbrinarumq; capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatiſſima autē ī Liguſticis litoribus capitur. Ottobonus Fliſcus genere ac hoſpitalitate illuſtris, quum Genuæ eſſem,

ſeſtiuo

festiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis apposuit Lechiam, quæ non modo Romanorum, sed & Pelagiorum piscium omnium laudes magno interuallo superauit, Ita ut aliqui subtilioris gulæ homines pulparum suauitate allecti semesa ex Lechiis obsonia in cõtumeliã auiũ atq; quadrupedũ, in alterũ diem reponi sibi plerũq; præcipiant. Quo fit ut Lechiam proculdubio fuisse Amiam fateamur, quũ nullum, qui insigni sapore pſtet, piscẽ sine certo Latino nomine simus relicturi, & nullus ab ipsa Lechia piscis hodie nobis occurrat, quẽ Amiæ nomine appellare audeamus. Neq; enĩ mihi persuaderi potest, ut eã in illorũ sentẽtiam, qui Lechiã eum esse piscem credunt, quẽ pro Sturione Hyccam putauit Hermolaus, eo leui argumento, quod Hycca præposito articulo, sicuti nunc Italiæ ueterem elocutionẽ amittentis mos est, in Lechiã abiisse uideat. Porro Icesius in libro de materia Amias ab optimo succo, teneritudineq; commẽdauit, atq; nõ multa cũ difficultate in uẽtriculis fecerni, sed nõ multũ omnino pbere nutrimentum.

De Coruo. Caput. VIII.

Coruum eundẽ esse & Coracinum Theodorus Gaza existimare uidetur, ueluti a Coruo Coruulus, siuẽ Coracinus descendat. cui Hermolaus & Volaterranus refragantur, quoniam authoritate Athenæi Coracinus a uerbo Græco quod genas, oculosq; frequenter mouere significat, nõn autem a Coruo, qui Græce fit Corax, dictum existimẽt. Ego autem secus ac Volaterranus putat, Coruum genere ipso a Coracino minime differre arbitror, ea maxime ratiõe quod de Coruo nullã fere a probatis scriptoribus mentiõẽ

fieri constet, authoritate uero omnium antiquorum Coracinus sit & latus piscis & subniger & squamosus, quæ differentiæ ei, quem nos hodie Coruum appellamus, manifeste consentiunt. nam Coruus gibberosus est & proportione cæterorum squamosorum admodum latus uidetur, uti accidit Coracinis, quos Parmenio Rhodius, qui scripsit de re coquinaria, ut allegat Athenæus, Platistaticos a latitudine coporis appellauit. Nigricãtes quoq; in Coruis pinnas conspicimus, quas Aristophanes in libro de palustribus, Coracinis attribuit. Sũt enim pelagii & fluuiales Coracini. Verum hæc nostra flumina nullos aut certe rarissimos ferunt, in Nilo tamẽ Plinio Martialeq; authoribus, & ĩ amne Bethi ulterioris Hispaniæ reperiuntur, Gadibus uero & circa fretum Herculeũ laudatissimi simul ac maximi, pares Niloticis capiũtur, quos Zeos, & item Fabros a colore atræ fuliginis appellabãt. Coracinus ex his est piscibus, qui cõmode, atq; feliciter saliunt, sicuti Galenus in libro de alimentis refert. eũ salitũ Eutidemus apud Athæneũ, qui de salsamẽtis scripsit, Saperdã uocari affirmat. Ita ut Persius idem ĩtellexisse uideat, cũ dicit, Saperdamq; aduehe Ponto.

Nos uero cum æstate frequentius, quã hyeme, ut Plinius etiã author est, eũ capiamus, feruenti oleo ad mediam cocturam mergere, & extractũ protinus sale, acetoq; ĩ sportulis myrti foliis certo ordine substratis reponere solemus, qua ĩdustria aduersus omnem caloris contumeliam per hebdomadas asseruatur. Coracinus & præsertim Niloticus prædulces habet carnes, quẽ uero proximis litoribus expiscamur tripedalem ad summũ nõ excedit magnitudinẽ, sed carne &

aridiuſcula,& ob id ab his qui gulæ delitioſius ſtudent, parum laudata. Athenæus elixo toſtum meliorem eſſe teſtatur, nos uero contraria conſuetudine quum recẽtes, & grandes nanciſcimur, æneis excoquimus cacabis ſimplici ĩ aqua; extractumq; uirentibus petroſelini foliis corõnamus, ſicuti etiam fit in Vmbrinis, quas & ſapore & ſquamarum latitudine plurimum referunt. Neq; id inepta ratione, nã duriores eorum pulpæ omnem penitus ſaporis gratiam amitterent, niſi aliquo iuris lenocinio ab innata illa duricie mollirentur. Cæterum quãquã cõcoctu ſunt difficiles paralyticis tamen mire conferunt, ut author eſt ille Plinius qui de Medicina librum conſcripſit. In Coracini capite lapillus inuenitur quem Puerorũ collo pro amuletis ſuſpenſum regio morbo aduerſari, ignobiles quidam authores tradiderunt.

De Spigola ſiue Lupo. Capvt. IX.

LVpum antiquitus fuiſſe, quem Romani Spigolam, Varollum Veneti, Etruſci Araneum, Hiſpani Lupũ, Ligures uero Lupaciũ appellant, in capite de Siluro diffuſe monſtrauimus. ſolertiſſimus piſcium habetur, & idẽ delicatiſſimus præſertim e Tyberi, & inter duos põtes, ꝙ aquæ ſubiecti fluminis ab multis cloacarũ effuſionibus pinguiorem eſcã ſubeũtibus ꝓbeãt. Lupus hamo captus uulnera cõtempto dolore fortiſſime laxat, & excuſſo hamo ꝓtinus refugit. incluſus uero retibus imis ĩ uadis ſulcũ crebro motu caudæ, reiectis harenis facit, atq; ita ſubterlabitur, ut Oppianus author eſt, & hodie piſcatores maioribus etiã miraculis additis,

uno cõsensu fatent. Propterea ab ipsa uehemẽtia a Græcis Labrax appellatur. Parit bis in anno Lupus, ut Aristoteli placet. summa inest saporis gratia hyeme captis, & Ianuario præsertim mense, tunc enim & teneritudine, uti diuus ait Ambrosius, & mollicie, cãdoreq; ut Plinius asseuerat, maxime commendantur. Luporum aliqui sunt lanati uel lanei a candore, ut Plinio, Martialiq; uidetur, aliqui uarii, ut Columellæ placet, qui in piscinis ait, includi posse Lupos sine macula, quos secernit ab his qui Varii sunt, ita ut proculdubio credam Varios maiores apud Ambrosiũ esse de genere Luporum, quos & Troctas appellat. Troctam enim esse Lupini generis apparet, ut aspectu, mutuaq; naturæ collatione perspicitur, ut latius in capite proprio de Trocta differemus. Cæterum Luporum carnes in ratione ualitudinis a Galeno mirifice laudantur, quod subtiliorem generent sanguinem & perdicis carnibus æquiperentur. Athenæus autem Lupos ait boni esse succi, & non multi nutrimenti, quorum tamen superfluitates non facile secernantur, sed Cornelius Celsus Lupos sicuti & Mulos leuioris esse alimenti testatus est.

De Cephalo. Caput. X.

MVgiles Græco nomine Cephalos Romani uocãt, qui in plura genera partiũtur. Aliqui enim a capitis amplitudine Capitones, aliqui a prominulis inferioribus labris Labeones, qui hæc cognomenta Romanis familiis indiderunt, alii item Cestres, alii Bacchi, alii demum Myxini & Chelones & Leuchisti & Mucones appellãtur. Capitones

mense Decembri grauescere,ait Aristoteles, qui id genus pisciũ & in mari & in stagnis & in fluminibus gigni,ut uidemus,asseuerat.in uniuersum Mugiles sunt uelocitate admirabili,ut sagittæ arcu emissæ,quum lasciuiunt,uel retia saltu transuolãt,esse uideantur,e mari aliquando amnes,& ex fluuiis ipsa maria ingrediũtur. animal est minime maleficum, ut pote quod alga tantũ ac herbis atq; his,quæ in profundo uado ac ripis sunt, quisquiliis nutriatur. propterea cæteri pisces,qui minime in alios grassari solẽt,Mugilem,ut sanctũ ac optimum in honore habent & uenerantur. Probat eos Galenus,qui marinis fluctibus exercẽtur,eos uero,qui in stagnis & fluminibus urbium sordes & sterquilinia alluentibus maxime detestabiles asseuerat,quod ex eo alimento admodum feculento uitium contrahant. Dorionis quoq; authoritate marini fluuialibus præponunt,sed ii præsertim sunt pessimi,qui sua spõte in stagnis atq; paludibus ex limo nasci dicuntur,ut sunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferũtur.ita ut & illos etiam uituperare liceat,quos Padusæ atq; ipsi lutulenti Fossæ Clodiæ canales,uiscere prætenero Ferrariẽsibus & Venetis gratos copiosissime præbent. Icesius Græcus author Athenæo perquam familiaris,idem & coquus & medicus Cephalos & gustui gratos & laudabilis succi esse asserit. Galenus uero eos tardissime & multo quidẽ uentriculi cũ labore digeri atq; secerni prædicat,præcipitq; in eorum cõditura debere addi herbã Origanũ,cuius uirtute facilior excursus ad uentrem inferiorem fieri uideat,eos tamẽ salitos minus noxios esse testatus est. Nos uero Cephalos omnes plenius eos in cœna

comedentibus dolorē capitis, quem morbū medici recentiores Cephaleam dicunt, post paucas horas inducere sæpe deprehendimus, maxime si ad lautiores cœnas stomachi tenuiores accesserint.

De Aurata. Caput. XI.

VEteres non modo Auratam piscem in honore habuerunt, sed & Sergii Romani Patritii luxuriosæ eius Piscis æstimatione perpetuum familiæ cognomentum fecere. siquidē a mari, Auratarū, aliorūq; pelagiorū piscium semina atq; uiuaria in mediterraneos lacus deferebant, ut in obsequium popinarum tralata maria uiderentur, quæ pretiosa edulia dulcioribus denegata undis improbo opulentiorum studio, cotidianis cœnis copiose suggererent. sic Auratas, Lupos & Murenas suburbani Lacus, Sabatinus & Ciminus, & multo remotiores Vulsinēsis & Velinus aliquādo procrearunt, quæ seminaria degenerāte sobole, quū externi pisces parum feliciter alienis in sedibus prouenirent, paulatim interiere. Ex Auratis quæ toto passim mari, mira fœcunditate progignuntur, Tarentinam antiquiores prætulerunt, sed eam maxime quæ illata Lucrinis stagnis Concharū esu pinguesceret, ut ait Martialis illo in carmine.

Non omnis laudem, pretiumq; Aurata meretur,
Sed cui solus erit Concha lucrina cibus.

Nonnulli optimorum studiorum laude insignes existimant inter Auratas Scarum illum antiquis pretiosissimum piscē a piscatoribus uendi, qui dentes humanis similes & ad rumi-

nandas maris herbas plurimum idoneos habeat, maximeqꝫ squamarum specie Auratis assimiletur. cæterum ego crediderim eum non facile a nobis deprehendi, errore uendentium, qui similitudine decepti, neqꝫ animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum Auratis & Sargis cõmiscere consueuerint. consensu tamen piscatorum Zaphirus piscis, sic a cyaneo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas longe sapidissimus existimatur, qui fortasse Scarus antiquis fuerit. Porro Auratæ æstate raro, hyeme autem frequentissime capiuntur, quæ tum laudatiores existunt. ipsæ inter cæteros pisces peculiari quadam dote, singularem & saporis simul & salubritatis gratiam obtinẽt, authore Cornelio Celso, qui eas in ratione ægrorum alendorum leuioris nutrimenti existimauit. Recte coquenť si ex præcepto Galeni, eas ĩ craticula subditis mitioribus prunis, oleo & sale, acetoqꝫ conspferis.

De Dentice. Caput. XII.

SInodontes pisces, Latini Dentices uocant proximos Auratis & Pagris. habent enim prominulos dentes & sunt lati, subrubraqꝫ uarietate conspicui. appellatur & hic Sinodus a Græcis alio nomine Charax idest uallatus, uti est perpetua extantium dentium serie sæptus. Athenæus eum in fretis longe optimum esse ait, qui & salubrior est Galeno authore, quum in uniuersum meliores euadant, quos plurima iactatiõe inquieta, æstuosaqꝫ maria fatigarint. eũ Actius Syncerus Neapolitanus huius ætatis Poeta nobilissimus in lusibus piscatoriis celebrauit quum dicit,

medicos,quũ febris adsit,totum prope piscium genus prædamnare.Phagros Romani & magna pars Tyrrheni litoris accolarũ Fragolinos,Veneti Albores,ipsi uero Ligures antiquo seruato nomine Pagros appellant,quos,quum sesquipalmi magnitudinem excesserint,in Dentices siue Sinodontas euadere cõmunis piscatorum consensus existimauit. Ii pisces a colore ipso(apparent enim rubro uino madefacti) Erythrinis & Iecinoribus piscibus assimilantur authore Speusippo,ut ait Athenæus.cuius testimonio manifeste reprehendũtur, qui Fragolinos Oppiano,atq; Aristoteli Erythrinos esse putant,quos Theodorus Gaza latine Rubeculas interpretatus est,quum ibi Athenæus Phagros Erythrinis comparet,qui sint genere diuersi,sed in ipso colore conueniãt.Verũ id me plurimum mouet,ut ab illorum opinione recedam,quod Aristoteles & Plinius Erytrhinos,uel Rubeculas grauidas & plenas ouis,toto anni tẽpore capi afferant, quũ in eo genere mares non sint.quod Fragolinis minime accidit,qui passim pluribus anni mẽsibus,sine ullo ouorum uestigio comedũtur.Illud quoq; accesserit ad confirmandã opinionẽ, nam dum grata palato Fragolinorũ capita exugimus,plerũq; tenuior lapillus dentibus importunus occurrit,sicuti Aristoteles & Plinius eorũ capitibus inesse testãtur. Videmus etiam eorum corda triquetræ figuræ similia, ut antiqui prodidere. Pagri ex sententia Icesii uere ipso,Archestrati autem exortu Caniculæ sunt præstãtiores,nos autem hyeme eos longe sapidissimos experimur,sed ad summam saporis gratiam accersendam,ganeonum iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, scilicet ut sint &

recentes,& frixi & frigidi,ita tamen ut Arancii mali ſucco ac modico pipere torpeſcentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur,& excitentur.

De Salpa. Caput.XIIII.

SAlpa piſcium pulcherrimus nomẽ retinet,atq; omnibus notus eſt,ſiquidem eum a ceruice in caudam per argentea latera,aureæ,rubenteſq; lineæ certis diſtinctæ interuallis decentiſſime depingunt. unde Græci antiquiores Mnaſeæ Colophonio,quod poema uariũ ædidiſſet,Salpæ cognomentum indiderint.frequẽs eſt & procerus in Baleарico mari & præſertim ad Ebuſſum inſulam a copioſiſſimis ſalinis celebratã.appellatur ab aliquibus,ut Plinius author eſt,obſcœnus piſcis,quod percoqui nõ poſſit,niſi ferula uerberetur.Solitarius eſt,paritq; bis in anno Luporum more, Natura aſtutus eſſe perhibetur,& longe omnium liquidiſſime audit,æſtate melior eſt,& e toto mari circa Mitylenem probatiſſimus. Cæterũ ille Archeſtratus,qui in coquinaria a Græcis alter Theognis uel Heſiodus exiſtimatus eſt,Salpã ſemper malum nobili carmine pronuntiauit,ita ut mirum minime uideatur,ſi hodie quoq; is piſcis,qui tam operoſe atq; eleganter a natura depingitur,ab optimatum menſis, ut inſulſus,& mendax ſit repudiatus.

DE SARGO. CAPVT XV.

IN hæc maria Sargus non semper (quãquã sit notus) enauigat, qui Brũdusii Ennii Poetæ testimonio, longe optimus habet, præsertim si pgrandis fuerit, ii nãq; quos Romæ habemus, Auratã magnitudine uix excedũt, quã etiã latitudine atq; argẽteis squamis referũt. Sargus autumno & uere parit, ut ait Aristoteles, is alios minime comitatur ueluti superbus. nullã inesse gratiã litoralibus, ait Plinius, quod mirũ uidetur, quum is maxime circa litora capiatur, ut in libro de historiis animalium Aelianus latissime disseruit. ubi Sargos ait caprarũ esse amatores, eosq; propterea facile capi ad earũ umbram, quam in extremis litorum marginibus, & scopulis collocatæ aduersus solares radios in æquora proiiciãt, & extendant, atq; ea specie, amore præferuidi facile alliciantur. Optimus est Sargus occidẽte Orionis sydere, tum enim uites foliorum honore spoliantur. Archestratus in popinalibus deliciis mihi sæpius allegãdus, Sargum siccæ carnis esse, ac ob id assatum eum & calidum, caseo, acetoq; conditum probat, sicuti uno edicto omnes sicciores pulpæ pisces condiendos præcipit, secus ac in præpinguibus & teneris sit necesse, qui solo sale atq; oleo inditis, in craticula sapidissime percoquuntur.

De Capone. Caputt. XVI.

CApo litoribus nostris familiaris, Venetis autẽ ignotus, caput habet ualde magnum, & illud quidem enorme, quadratum & nullis uestitum pulpis. Oculi in eo sunt admodum rigentes, extenta supercilia, os languidum, minuti dentes, sub mento autẽ oblongæ ac rubentes pinnæ

ad impexæ barbæ ſimilitudinem.cætero autem corporis trunco rotundus eſt & teres,decreſcitq; in caudam æqualiter extenuatus quouſq; in poſtremam deſinat caudæ pinnam.Porro uentrem habet ualde candidum,ſed puniceo colore Mulorum ſimilitudine uariegatum,dorſum autem flaueſcere potius q̃, rubeſcere uidetur,Solidis quoq; & albicantibus conſtat pulpis,ſed qui tamen aliquanto ſalubrior ſit q̃, ſapidior eruditioribus præſertim gnatonibus,qui illũ ueluti aridiuſculum aſpernantur.Reperiuntur & alii Capones qui bifurcata habent roſtra,& dorſum oſſeis ſquamis armatum,quos in genere Caponũ piſcatores ipſi mares eſſe teſtãtur.Ego autem aliud genus eſſe crediderim.Cæterum hæc eſt uera & expreſſa Caponis effigies,quæ dum piſcium antiquiora uocabula quæritarẽ,mihi haud temere de ſingulis dubitãti,non mediocre negotium fecit,quum modo illũ a magnitudine capitis de genere Capitonũ alludente recẽti nomine,eſſe putarem,modo Orphum ab oculorum aſpectu & rubro colore,arbitrarer, modo Erythrinus,ſiue Rubecula ob eundem puniceum colorem eſſe uideretur.Nulla enim ex recẽti gentium appellatione antiqui nominis coniectura adferebatur,ut pro certo poſſem aliquid eruditorũ auribus dignum affirmare,quum Romani eum Caponem, Organum ligures,Galli uero Roſcettum,quod eorum lingua rubetum ſonat,appellent.Sed Capitones de genere Mugilum,uanamq; ſubinde eius nominis coniecturam eſſe deprehendimus,ſicuti exiſtimare uidetur Volaterranus,qui imprudenter Caponem putauit eſſe Labeonem.Orphum uero maiorem eſſe piſcem,& unica etiam traiectum ſpina;

quod in cæteris rarissime accidit,& deniq; tardissime eum mori,si etiam cultro medius diuidatur,authoritate Aeliani, Athenæi,& Oppiani clare constat. Erythrinum quoq; esse non posse eadem ratione apparet,qua opinionẽ de Pagro refellimus,quoniam is toto anno grauidus,ouisque plenissimus capiatur,Capones autem magna ex parte uentre uacuo reperiantur. Sed nos eũ proculdubio de Muloꝝ genere esse putamus,parati mutare sententiam,si acutiores meliorem attulerint. Siquidem Mulum expressissime refert & capitis effigie & ipso colore puniceo,qui nullis aliis in piscibus excepto Capone,& Mulo,ea claritate cõspicitur. Aliqui enĩ barbam habent,qui barbati & barbatuli a multis & p̃sertim a Cicerone dicuntur. Quod autem duo sint Mulorũ genera apud Athenæum plane perspicitur. anteponit enim barbatum Mulum imberbi Mulo,sicuti Sophron poeta iudicabat. Plinius quoq; id Muli genus,quod est diuersum ab his qui geminæ barba capillari insigniuntur,Alutarium appellauit,quod barbatorum comparatione uilissimũ erat. Volaterranus in hoc decipi uisus est,quoniam Mulos barbatos eos esse quos uulgus Barbos uocat,arbitrat̃,Barbos scilicet uiuaces illos & ab ouorum malicia ualde noxios,quum Barbatus sit marinus,hic uero Barbus sit fluuialis. ab Ausonio enim Barbus uiuax celebratur,qui etiã eo argumento quod tarde moriatur,de genere Mulorum barbatorum esse non potest,quoniam Muli teste Plinio,sicuti & nos sæpius uidimus,cum primum extracti retibus fuerint,protinus expirẽt, contra uero Barbi uenales in lacubus ligneis,ut in Ticinẽsi foro uidere est,diutissime uiuant. An autem Alutarius is sit

qui Capo nūcupatur, in medio relinquemus. Nec etiā absurdum foret, si pro Capone Cytharus acciperetur. Natura enim qualitateq; pulparum, ut Galenus innuit, Cytharum a Capone non multum differre deprehendimus.

De Laccia. Caput. XVII.

LAccia Piscis Romanæ Academiæ doctissimos quosq; diu torsit, quū in urbe longe sapidissimus haberetur, nec facile reperirent quo nam latino uocabulo foret appellandus, adeo ut ipse Pomponius Lætus grammaticorum eius ætatis princeps & Platina idem ab ingenii monumētis & diligēs historicus & cocus industrius, temere Lupum esse crediderint, duplici quidem errore, quando & quid Laccia antiquitus fuerit, & qui sit hodie Lupus Tyberinus, penitus ignorasse uideātur. Is piscis subtilissimis contectus est squamis & argenteo fulgore conspicuus, pulparum uero mollicie, saporeq; admodum delicatus, uerum adeo frequentibus ac molestis spinulis prætereræ eius carnes impediunt, ut in conuiuiis illarū tædio atq; periculo summæ suauitatis gratiam amittāt. Subeunt Lacciæ Tyberim amnem ad primæ ueris signa, sed tum strigosæ & ab quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles, quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in undis mirifice pinguescunt. raro cubitalem superant magnitudinem, & incipiente statim æstate in maria reuertuntur, sic ut reliquo tempore rarissime appareant. Præter ipsum Tyberim, Arnus, & Vmbro in Etruria, in Campania uero Lyris & Vulturnus laudatissimas præbēt.

in Pado quoq; reperiuntur haud ignobiles, in Galliæ uero, Hispaniæq; amnibus longæ maximæ, sed quas sapientiores parasiti Tyberinis minime esse comparandas existiment. Hispani Saualos, Alosas Galli & Campani, Etrusci autem & Veneti uetere seruato nomine Clupeas appellant. apud Aristotelem uero, StHaronē, Aelianum, Oppianū, & Athenæum Thrissas legere est, quam uocem Alosam interpretantur Theodorus Gaza & Gregorius Tiphernas, ita ut idē esse & Thrissam & Alosam, & Clupeā, quā modo Romani Lacciam appellent, manifeste appareat, quoniam Ausonii Poetæ Alosa, quum dicit,

Stridentesq; focis obsonia plebis Alosas,

Romanæ Lacciæ, uti Galli referūt, omnino simillima sit, & Clupeæ Venetæ atq; Etruscæ, idem esse cū Lacciis cēseantur. Verbanus Lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, item & ipse Larius Acones pisces ferunt, effigie ac sapore Lacciis persimiles, ueŕ magnitudine inferiores, utpote qui ad summum, pedalem mensuram non excedant. uere quoq; sunt graciles natura a Lacciis plurimum diuersa, autumno autē q̄ optimi, neq; illud obstiterit quod a plerisq; dicitur, Clupeam eandem & Lacciam esse non posse, quādo Clupea tantæ (ut uidemus si Laccia sit) nobilitatis piscis, ab antiquis authoribus latinis parum celebratus esse uideatur. Nam unus mihi pro omnibus Ennius Poeta amplissime satisfacit, quum dicit,

Omnibus ut Clupea præstat, Mustela marina,
Mures sunt Aeni, aspera Ostrea plurima Abydi,
Mus Mitylenis. Celebrat etiam alios pisces, sicuti

uidere est in his carminibus quos Apuleius in Apologetico citauit. Id uero accidisse crediderim, quoniam Clupeæ toto ferme anno delitescāt, tantumq; perangusto illo adolescētis ueris tempore, quo solum insigni sapore præstent, ueluti in ostentationem sui, amnes subeundo capiātur, ita, ut acute & perurbane dixerit Hieronymus Vida idem summus & religiosissimus Poeta, quū in cōuiuio de Polyporum, Luporumq; prudentia dissereretur, neminem Clupea pisce prudentiorem sibi uideri, quoniam non alias, nisi quum obesus esset, appareret, & quidē opportunissimo tempore, quando uere ipso, per sacras leges sublatis carniū obsoniis, ipsi pisces in summo honore a Christianis habeātur. Cæterum Lacciæ uberrime nutriunt, sed glutinosioris alimenti excrementa in stomachis non facile atteruntur. propterea ab ipsis exhalationibus intempestiuam somnolentiam inducere, & sitim augere existimantur, præsertim si appetentibus ad explēda uel mediocris etiā gulæ desideria minime defuerint. quod paucis, uel certe ipsis tantum e summo ordine nobilibus, ob eius piscis graue pretium, raritatemq; contingit.

De Trigla. Caput. XVIII.

Latini ueteres Triglam a Græcis appellatam, Mulum uocauere, a colore Muleorū calciamentorū, quæ languidū ruborē illū, uti in Persici & Cyclaminis herbæ inuersis foliis conspicimus, repræsentat, ut referente Plinio, Fenestella existimauit. Triglæ uero nomen ob id a Græcis fuisse inditū, quod Dianæ Hecati dicaret, quæ sit triformis, unde

Virgilius

Virgilius dixerit,tria uirginis ora Dianæ. Ea uero de causa Dianæ sacrificari testat Athenæus,quoniam Triglæ Lepores marinos hominibus mortiferos,uti uenatici canes uenatricis deæ auspiciis persequantur. Eam Romani hodie,quū iam uetus Latinū Muli nomen exoleuerit,Græco uocabulo Triglam appellāt.fuit is antiquorū prodigo luxu adeo insignis & pretiosus,ut sæpius argenti puri pondere a priuatis etiam Quiritibus emeretur,quum pedis longitudinem superaret.Galenus ut erat acerrimus Romanæ luxuriæ castigator,unius eius piscis æstimatione plerūq; miratus est eorū gulam,qui tantulum piscem tanti emerent,cui eruditi ganeones subtilissime respondebant, proceriores propterea quæri,quod in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad condēda uaria pulmenta inuenirentur,ut ex Oratiano carmine,quū dicit, Mulū in singula quē minuas pulmēta necesse est. Et ex Plinii uerbis,qui alecē ex iecinoribus Mulorum confici affirmat,manifeste deprehenditur. Trigla ter in anno parit,nec amplius,quoniā ter fœtis uermiculus innascat,qui genitalia semina ,ptinus abrodat.Triglæ admodū sunt uoraces,ita ut humanis etiā cadaueribus uescant,sicuti ī hāc sententiā expressit Oppianus,quū dicit,

Trigla uorat fœdas sordes,& mergit in aluum
Omnes illuuies ponti.

probantur Muli qui barbati sunt duplici crine a mento defluēte.altera species ignobilis,Alutarium uocatur.in Thasi insulæ litoribus optimi & maximi euadūt,apud nos hyeme & suburbano ī mari capti maxime laudant.Ligusticis enī & Venetis,itēq; Neapolitanis nō ea saporis gratia,quāq; sæpe

multo grandiores in conuiuia ueniant. Galenus ait Triglæ carnem neq; pinguem, neq; lentam, aut uiscosam esse, sed duram atq; friabilem, propterea gratam gustui, & digestione facilem, & in genere alimēti naturæ hominum congruentem & maxime accōmodatā. sed eam Plinius neruis inutilem existimauit. recte atque salubriter in craticula coquitur, quæ longe sapidior erit, si petroselini subfrixa folia atq; instillatus cum oleo Arancinus succus accesserint. Apitius nepotum ille maximus gurges in Garo, quod ex salitorum Scombrorum muria liquamen erat, uiuos Mulos, ut sapidiores euaderent, enecauit. Triglam si in uino suffocetur, idq; a uiro protinus ebibatur, impediendæ ueneris potestatem habere Athenæus, authoritate Therpsiclis affirmauit, qui & mulieres quoq; si illud itidem potauerint, minime posse concipere testatus est.

De Sauro, Trachuro, & Scombro. Caput. XVIIII.

SAurus antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit, minores fricturæ nomine ueniūt. Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatē in sartagine frixoria feruenti oleo coquūtur, sicut Triglæ, Bocæ, Scombri, Trachuri, Pagri, & Auratæ, & propterea uno nomine frictura uulgariter appellant. Sauros Galenus a carnium mediocritate laudauit, quod mediæ sint inter duras & molliores. Athenæus quoq; eos sapidissimos esse ait, si exēptis branchiis, caseo, sale, atq; origano cōdiant. Trachina & ipsa etiā in fricturæ numerū refert, quā Trachurū, ut Oppiano uidet, esse putamus, uel ut Athenæo placet, Trachidam

eo argumento, quod infestam & prope lætalem ſpinam in ceruicibus habeat, & binas item alias & quidem acutiſſimas ab auribus prominentes. Hic piſcis oblongus eſt ac tenuis & falcatus in uentrem, cuius latera lineæ frequẽtes & obliquæ uergentes ad cæruleum colorem pulcherrime deſcribunt. Scombrum uero noſtri Lacertum appellãt, qui a Venetis antiquo nomine nũcupatur, Cornelius quoq; Celſus eum pro Lacerto accipere uidetur, ex quo Salſameutũ fieri ait, interpres etiã Galeni antiquior & ineptior Saurum, Lacertũ peram appellauit. Scombri & oblongi & exiles ſunt, & ſulphureo colore cõſpicui, pſertim quum in aquis uagantur, uere pingueſcunt, quo tempore Venetiis inter delicatiora obſonia reputantur. Romæ autẽ ab innata quadã ſiccitate ſunt ignobiles, Icefius minores Scombros maioribus anteponit, quos bono ſucco nutrire uentres autumat, ſed qui tamen difficilis ſecretionis habeantur.

De Aſello & Merula. Caput. XX.

ASellum proprio nomine Ligures, Romani uero Scarmum & Merluzũ appellant, capite eſt admodũ lato, preſſoq;, ut in Gobiis uidemus, ore autem maxime denticulato ac patulo. cætero corpore eſt oblongior, ſquamæ ſunt admodum minutæ & uergẽtes ad cinereum colorem, ſicuti in aſellis quadrupedibus conſpicimus. M. enim Varro Merulam, Turdum, Vmbramque, & Aſellum a colore quem referant, ait appellari. Aſelli dum æſtiui ſoles ferueſcunt, ardoris impatientia latitant, ſicuti Glaucus & Aurata, nec quoties pariant, inueniri potuit, ut ait Ariſtoteles. Eorum genera ſunt duo, maiores Banchi, qui in bipedalem

magnitudinem augentur,& minores quos Callarias uocāt. Plinius eos in capite lapillum gerere & delicatos esse commemorat, Galenus uero cum saxatilibus æqualem habere carnem attestatur. sunt & Turdi subuiridi colore & frequentibus guttis, ut in uolucribus uidemus, uariegati atq; insignes, itemq; Merulæ, Coccyges a Græcis appellatæ, quæ ab medio quodam colore inter atrū atq; subfuluum Merulis auibus assimilantur, sed in Aquatilium genere, non eam habent saporis nobilitatem, quā Turdis ac Merulis auibus ueteres attribuere. Siquidem & Turdi admodū insulsi sunt, & Merulæ ut Athenæus ait, difficillime cōcoquunt, in quarum conditura Archestratus ille poeta parasitus cum caseo, maloq; granato & sale atq; oleo Silphium admiscuit, quod ut Hermolao placet Laserpitii genus est, sed quomodo is succus concretus & odoratus in conditura piscium conuenire possit, alii uiderint. Sunt & Phycides Tincarum uiridiū colorem atq; effigiem referentes (Fici uulgo nuncupantur) qui procerum patinas raro implent, quū insipidissimi sint.

De Boca. Caput. XXI.

Dorsum picturatum habet Boca, piscis notus omnibus ferme litoribus, atq; uno tantum nomine nuncupatus, dictus est a uoce, propterea quod sacer sit Mercurio eloquētiæ deo, sicuti Cytharus Apollini, Dianæ Trigla, Libero patri Cittulus, Veneri Apua, & ipsi Neptuno Pōpilus nauigiorū comes. Aristophanes autem Byzantius, ut Athenæo placet, Bocam potius Boopam appellari debuisse asse-

rit, quoniam is piſcis prægrãdes habeat oculos, ſicuti & Silurum, potius Sciurum a crebro motu caudæ nuncuparit. Cæterum Bocæ fœcundiſſimæ ſunt, & gregatim capiũtur, ſolentq; eas piſcatores in oleo, acetoq; ſemicoctas cũ myrto plurima in caniſtris aſſeruare, quæ poſtmodũ in remotiſſimas a mari Italiæ regiones mercimonii cauſa deferũtur.

De Gobio. Caput. XXII.

Scazzoni pisciculi ut Gobius sunt.

GObio uel Gobius Venetiis frequens & pingui teneritudine delicatus, rariſſime Romæ conſpicitur, pro ſquamis uariam cutem habet & ualde lubricam. candicantes nigris Plinio authore, præferuntur, uirides autem ſunt peſſimi, ſemipedalẽ longitudinẽ non excedunt, circa litora parere ſolent, ut Ariſtoteli placet, & uadoſo potius in mari ac æſtuariis q̃ in alto, uel ubi fluctus ſcopulis alliduntur. quanq; & eius generis maiores ſint ex ſaxatili genere, quos & Caulinos & Cothonas ut Hermolao uidetur, Siculi uocauere. Iceſius Gobios multi eſſe ſucci & facilis digeſtionis aſſerit, ſed qui & exiguum ſimul & malum præbeant nutrimentum. Galenus autem dicit Gobiones circa arenoſa litora & ſaxoſa promontoria eſſe & guſtui gratos & in prima & ſecunda digeſtione facile ſecerni. cõtra uero qui oſtiis fluuiorum & ſtagnis caperẽtur, ualde deteſtabiles. Sunt etiam fluuiales Gobii ex Verbano præſertim & Lario lacubus, qui inſignes habẽtur, ipſis iecinoribus palato gratiſſimis, eos & Strincios & Botetriſſias Inſubres appellãt. in Etruria quoq; in Marina præſertim amniculo, qui ex Apennini iugis apud

Pratum oppidum in Arnum euoluitur, Ioctii ſunt piſciculi delicatiores Gobionibus admodum ſimiles, qui quum effigiem illam mire exprimant, etiam in tantula carne eundē ſaporem habent.

De Scorpena. Caput.XXIII.

SCorpionem & Scorpenam Ariſtoteles diuerſos facere uidetur. idem & putauit Athenæus, qui citat Ariſtotelem. unde Hermolaus quoq; ipſe in corollario nihil pro certo affirmarit. Cæterum Scorpenam ferme omnes uernaculo nomine nuncupamus piſcem ſubrufum, uariumq; & multis armatum aculeis, cute autem minime ſquamea, ſed Gobionis ſimilitudine lubrica, qui ut ait Ambroſius, uenenato aculeo ſit truculentus. eorum unum genus pelagiū eſt, alterum paluſtre, illi ruſeſcunt, ii uero nigricant, qui & minus probantur. Pariunt bis in anno, in uniuerſum Iceſii authoritate uentrem leniunt, facile ſecernuntur, & quum multo abundent ſucco, multum etiam alimenti præbent. Epicharmus in nuptiis Hebes Scorpenam ait, eſſe ſolitariū & marina ueſci alga. minores qui ſemipedalem longitudinem nō excedunt, maioribus anteponuntur iudicio Archeſtrati, qui fuit obſoniorum ſtructor longe ſubtiliſſimus.

De Perca & Melanuro. Caput.XXIIII.

PErcas pelagias Romæ raro uidemus. aſſimilantur hæ Mænis ipſis, quæ hodie Menulæ dicuntur, nam ſubfuruas habent Zonas, quibus ipſæ toto corpore ſquamoſæ,

& argenteæ distinguuntur, in dorso impares eminent aculei tenui inter se membrana coniuncti. Propterea Athenæus Percã ait spinis esse coronatam, & insigni uarietate conspicuam. Pulchræ quidem sunt, grataeq; gustui, & languentibus salubres. Plinius inter saxatiles eas cõnumerat, & ex iis qui hyeme capiantur. Dux & magister Percarum est Melanurus, qui alio nomine Oculata dicit a magnitudine oculi, ut Theodorus interpretatur, uarius est & frequentibus guttis conspersus, non absimilis Auratæ, ueq; natura, ut Aeliano placet, piscium & timidissimus idem & cautissimus, nam ex ipsa maris tranquillitate piscatorum aduẽtum præcognoscit, mergitq; se profundissimo mari, si uero ĩ summas aquas fuerit enatandum, agit circa scopulos & mira sagacitate in spumis latitat, quas infracti scopulis fluctus continue excitant. Cornelius Celsus Oculatã in genere alimenti maxime probauit. Numenius uero Melanuros uim obstruendarum uenarum habere, & multo Sargis sapore & succo inferiores esse testatur, ita ut Melanurus alius ab oculata esse uideat, sicuti sensisse Plinium putamus, qui Oculatam Soleis atque Paseribus admiscuit, & in eodem uersu utriusq; mentionẽ separatim facit, quod & diligentissimus Hermolaus animaduertit, quum in hoc pisce aut Plinium, aut Theodorũ errauisse arbitraretur. Id uero Gazã mouere potuit, quoniã Aristoteles quum de Scaro mentionẽ faceret, semper Melanurum illi coniunxit, idemq; fecisse Celsus uideretur. nam Scarum semper cum Oculata nominauit, quasi quũ Melanurum dictionẽ græcam reformidaret, oculatam pro Melanuro substituerit. qui piscis a latinis, uti hodie Venetiis &

alibi Ochialis propter oculorum magnitudinem nuncupatur,non autem is a nigricie caudæ,ſicuti Græci appellabant, Nigricauda uel Atricilla uocet. Sed Melanurus,qui Neapoli frequens eſt,Romæ raro conſpicitur,ſic ut nemini mirum eſſe debeat,ſi eius ueram effigiem inſtituto picturæ opere minime referemus.Cæterũ Percæ,ut ait Ariſtoteles,in fluuiis & lacubus etiã uerſantur. Ii qꝫ hodie in Gallia ſummã obtinent dignitatem alendis febricitãtibus,appellantqꝫ eos Galli ãtiquo nomine Percas,quos celebrauit Auſonius Gallus,quum dixit in Moſella,

Nec te delitias menſarum Perca ſilebo
Amnigenas inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mulis.

In Italia autem laudatiſſimi ſunt e Lario lacu,quos Nouocomẽſes ipſi Percecos appellant.eos fama eſt fuiſſe aduectitios,& inquilinos tralatis ſcilicet ſeminibus e lacu Eupyli, qui Lambrũ emittit amnẽ,ut meminit Benedictus Iouius frater in Larianis Luſibus ad Minitium Caluum,

Eupylis exigua ſum Percecus ortus in unda,
Meqꝫ peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis multo minores,quã Larius Percecos producit, quoniam magna ex parte uel influentiũ aquarum defectu, uel occultiore aliquo hiatu terræ hauſtus multis ante annis exaruit,abiitqꝫ in tres minores lacus aquis ĩ depreſſiora loca ſubſidẽtibus,qui a Licino foro uetere oppido,quod & ipſum interiit,plebis Licini Lacus hodie nuncupantur. In Lario Percæ ad pedalem creſcunt magnitudinem,croceas pinnas habent & matureſcentibus præſertim uuis ab ipſo pingui &

prætereris

prætenens interaneis magnopere cõmendãtur.Medici fere omnes Galliæ Cisalpinæ Percas ægris robustioribus apponere non dubitant,præsertim si crudarum uuarum succo, quem agrestam uocant,diligentissime condiantur.Diocles quoqꝫ Medicus in libro de salubribus, ut Athenæo placet, Percam e saxatilibus,qui molliores habeant carnes,ut sunt Turdi,Merulæ,Gobii & Phycides,plurimum laudauit.

De Rhombo & Passere. Caput.XXV.

HActenus de squamosis piscibus,nunc de planis agemus,qui spinas habent,& de his quæ ab Aristotele Selaches,quod spinis careant,& a Plinio carthilaginata appellantur.In his principatum obtinet Rhombus,sic dictus fortasse ab instrumento Thessalico magico,quod Rhombum,idest rotundum sit.est enim hic piscis longe latissimus & ouali figura rotundior,quæ forma in instruendis aciebus Rhombi nomine a scriptoribus rei militaris appellatur; unde Martialis,

Quanuis lata gerat patella Rhombum,
Rhombus tamen est latior patella.

Græci authores Rhombum Psittæ nomine uocarũt,ita ut Psitta genus ad Rhombum,Passerem & Soleam esse uideatur. Aristoteles nãqꝫ Rhombi nusq̃ meminit,sed Passeres, sic hodie nuncupati a Romanis magnitudine, saporeqꝫ,& figura etiam oblongiore a Rhombis differunt,in eo quoqꝫ dissimiles,quoniam dexter situs sit resupinus Rhombis; leuus autem Passeribus & Soleis.Cæterum Rhombus inter

planos obtinet principatum, quem nobilis quidam aulæ procerum circa popinales delitias ingeniosissimus aquatilem Phasianum appellare solebat, non absurda quidem cōparatione, sicuti & soleas Externis, Lāpetras Coturnicibus, Lupos altilibus Capis, Sturiōes uero Pauonibus adæquauit, ut ex coquinariis cōmentariis, quæ eius coci nomine circūferuntur, licet intueri. Capitur Rhombus toto anno & circa pinguiorē harenā, extremasq; litorum margines natat trāsuersus, conuoluitq; se certis flexibus Strabonum more, ut situs oculorum uitium emendet, suaq; potius latitudine q̃ pinnarum adminiculo fretus cursum dirigit, omnium profecto & temporum & locorum piscis, ideq; & delicatus & salubris, hyeme tamē q̃ æstate & in Italia Rauennæ, q̃ alibi multo laudatior. Rhomborū pulpæ sunt candidæ, & presso quodā humore succulentæ, quæ affatim & salubriter alunt, modo in prima concoctione quæ celebratur in stomacho, superfluæ earum partes perfectissime secernantur. Galenus in alendis conualescentibus Rhombos in iure simplici cum modico sale, porris & aneto intritis percoquebat. Sanis autē & his qui sensum appetentis stomachi deiectum habuissent, tostos in crate, acetoq; conspersos, uel frixos cū Garo, ac uino apponere cōsueuit.

De Solea. Cap. XXVI.

SEquitur Solea, Lingulaca a M. Varrone nuncupata, ab Athenæo autem Buglossus, quod bouinæ linguæ effigiem imitetur, hodie in lautioribus conuiuiis in summa etiā cæterorū pisciū copia, magnam obtinet claritatē. Probatur

hyeme & frixa Arancii mali ſucco,pipereq; cõſperſa.Maxima in Belgicis oceani litoribus reperitur, noſtrates pedalem longitudinem raro ſuperãt.Soleæ maleficos piſces defugiunt, eaq; ſolum frequentant loca,in quæ belluæ minime accedunt,ita ut argumento ſint maleficos non eſſe,ubi ipſæ,ueluti ſolutæ metu uagentur.Solea leuiſſimum adgenerat nutrimentum in ſtomacho,facile concoquitur, & in ſecundis uenarum & iecinoris digeſtionibus nulla fermo noxiarum ſuperfluitatum excrementa relinquit.

De Citula,ſiue ſancti Petri piſce. Caput.XXVII.

PIſcem e genere planorum,ſimilitudine Iſtricis ipſa dorſi acie aculeatum,capite extento, ore latiſſimo, cuius maxillæ ex perſpicua membrana conſtare uidentur, Romani Citulam & ſancti Petri piſcem uti & Veneti,Ligures autem Zaphirum appellant. Sunt in eius utroq; latere gemini orbes,qui bina imprimentium digitorum ueſtigia eſſe uidentur.Sapore,pretio,& effigie,ſi caput abſcideris,ipſi Rhombo perſimilis.Quo autẽ nomine latini ueteres Græciq; illum appellarint,pro conſtanti affirmare non auſim. Quibuſdam uidetur eſſe Chalchis de genere Rhomborum apud Columellam. Putaui ego illũ eſſe Achantiam,qui ſit de genere Galeorũ apud Athæneũ,ſic dictus,quod ſpinoſus ſit,& certe ſi Galei prolẽ ore ſuſcipiunt,ut eam ab inuadentium piſciũ iniuria tueantur,hic piſcis ante omnes,os habet aptiſſimum,ut ea pietatis in filios officia cõmodiſſime præſtentur.Acanthæ certe Oppiano e genere Galeorum ſunt

& aculeati, sed is fortasse est, qui a nobis Columbus piscis appellatur, infimæ plebis obsonium, qui oblongus est, & Carthilaginatus, spinamq; habet in dorso. Aliquãdo quoq; dubitaui, an esset Cytharus, quẽ sępius Galenus cũ Rhombo nominauit, asserens Rhombos sapidiores & meliores esse Cytharis, ut manifeste in mensa utriusq; collatione deprehendimus. inuenio tamen apud Athenæum piscem Citulũ dicari Libero patri, sicuti Cytharũ Apollini, Triglã Hecati, Apuam Veneri. qui si nominis coniecturam sequemur, profecto Citula Romanus antiquorum Græcorũ Cittulus esse poterit.

De Torpedine. Caput. XXVIII.

TOrpedo effigie, potestateq; admirabilis, sic dicitur, quoniam capta in retibus, priusq̃ attingatur, piscatorum manus stupefaciat. ꝑpterea Veneti eam Sgramsum quod est torpescentis membri affectus, appellant. Romani autem modo Battipotam, modo Foterisiam, frequentius uero Oculatellam dicunt, quod in eius dorso quinq; ocellos subnigros ipsa natura depinxerit. Subrusa est prona parte, supina autem candida. Auerroes, cæteriq; Philosophi Torpedinẽ ea qualitate manus adficere, qua ferrum a magnete lapide pertrahatur, existimarunt. At Galenus Torpedinem inter pisces, quibus uescimur in tertio de Alimentis nominauit, quanq̃ ea hodie a plebe, egentissimisq; hominibus tantum comedatur.

SVnt etiam e planis Raiæ, & Squatinæ, & item compositi ex utrisq; Rhinobates, siue Squatraiæ, quæ fœdæ sunt aspectu, atq; esu admodum iniucundæ, quum inter sordidæ plebis atq; pastorum obsonia censeantur. Raiarum fel auribus sanandis aptissimum est. Squatinarum autem scabrum tegumentum ad poliendum ebur propter asperitatẽ ab artificibus expetitur. ex eo cultellorum & falcatorum ensium uaginas Turcæ, Barbariq; maritimi admodum pulchras conficere solent, quas Sagrinas appellant. Est etiam huius generis Pastinaca, idem & Turtur, & Trigon, quæ a mortifero aculeo lethalis ab Oppiano dicitur, quo Vlysses ictus a filio perierit, hodie Bruccus dicta. Hæc simul & Raia & supra citati pisces e mustellino sunt genere, prolem tamẽ ore (ut alii solent eius speciei) suscipere nequeunt propter caudarum asperitatem.

De Congro. Caput. XXX.

POst planos pisces oblongi & lubrici citabunt, & ante alios Conger subalbus, & teres, qui ingẽtis Anguillæ speciem præsefert. Hunc Icesius ait omnibus gregalibus piscibus duriorem, & ob raritatem carnium tenuissime nutrire, neq; laudabilem præbere succum, cum tamen stomacho minime esse molestum, aut incommodum. Idq; Galenus affirmat, qui dicit Congros parum afferre nutrimenti, cæterum facillime eorum carnes digeri, atq; secerni, ita ut mirer Albertum magnũ, quum dicit Congros natiua quadam proprietate lepram morbum generare. Congros in

immensam crescere magnitudinem apud Sicyonem Peloponnesiam Eudoxus tradit, ita ut currum longitudine superent. Porro Archestratus in libro de legibus uētris, Congros in Italia longe optimos iudicauit, quod mihi nequaq̄ uerisimile uidetur. Quando neq; hodie aulæ principes, neq; ipsi cupediuorū Cōgrum magnifaciant, Soliq; Hispani Romanæ urbis inquilini eum exoticis quibusdam pultariis incoctum, in summo honore habere uideantur.

De Murena. Caput. XXXI.

MVrenæ toto mari sunt frequētes, sed in Siculo longe maximæ, atque optimæ. eas Columella flutas appellauit, quod summis in aquis fluitent, unde accidat, ut in nimiis solis ardoribus exusta cute sese mergere nequeant, amissaq; flexuosi motus agilitate capiātur. Sunt maculosæ & in collo aliquot stellas ad formam septentrionis habere dicuntur, quæ statim morientibus euanescāt. Mira in his sagacitas, nam ut se captas sensere, hamū auidissime deuorāt, dentibusq; lineam protinus abrodunt, & effugiunt. Veteres Romanos a uiuacitate potius q̄ a saporis præcellentia Murenas æstimasse crediderim, quoniam magna eorum copia in cotidianos usus, uiuariis inclusa diutissime poterat asseruari, cæteris piscibus, aut tedio carceris, aut uitio piscinarum facile pereuntibus. Cōstat enim. C. Hirciū ex uiuariis epulo triumphali, dictatori Cæsari sex milia Murenarum mutua appendisse. Mansuescunt, & de manu hominis escam accipiunt. Crassus ille cognomento diues Murenam altilem

adamauit,adeo ut fato functã aliquando luxerit,& tumulo indiderit. Extat quoq; illud salsissimum Crassi dictum,quũ L.Domitio admodum ridẽti,atq; admiranti,quod mortuã defleret Murenam,respondit mirum quidem esse quod extinctum piscem lachrymis prosequeretur, sed multo quidẽ admirabilius,quod ipse tres à se elatas uxores non lugeret. Extulerat enim tres uxores Domitius,quas quidem ueneno,ut dotibus potiretur,sustulisse dicebatur. Aliquæ etiã fœminæ in delitiis Murenas habuerunt,ut Antonia Drusi, quæ uni spectatæ mãsuetudinis gemmatas inaures addidit. Vescuntur humanis carnibus Murenæ, idq; Vedii Pollionis crudelitate uerũ esse apparuit,qui damnatos seruos in uiuariũ demergebat,ut illi non extemplo,sed paulatim in minutissimas discerpti partes Murenarum morsibus absumerentur. Ferunt Murenas in cauda uitalem spiritum habere, propterea illas aliquãto celerius īterimi,si ĩ extrema caudæ parte potiusq; in capite fustibus uerberẽtur. Sanga Romanus Poeta lepidus,cuius beneficio Athenæum latinum legimus,quum Pyrgorum in litore piscaremur,docuit Murenas ab antiquis exossari Plauti authoritate,ut eorum carnes nullis impeditæ spinis gratiores redderentur, ingentemq; ille Murenam binis bacillis utraq; manu comprehẽsis mediam astringendo,detergendoq; recte & festiue admodũ exossauit. Serpentes cum Murenis coire,quas sibilo e profundis in litus euocent, diuus Ambrosius & complures antiquorum tradunt,cui opinioni Athenæus refragatur,authoritate Andreæ,qui de his quæ falso creduntur librum edidit. Murenæ toto anno pariunt, estq; de genere earum Murus robustior,

& grandior, & unicolor Larici ligno; colore persimilis, ut Aristoteli uidetur, quem Myrinum Plinius appellat. Inuenitur & Murena fluuialis multo minor, quæ unam tantum habet spinã, & Gallaria, authoritate Dorionis ab Athenæo nuncupatur, ita ut arbitrer hanc minorem Murenã intelligere uoluisse Athenæum pro ea, quæ a nobis Lampetra uocitetur, sed de hoc mox diffuse differemus. Murenarum carnes non minus nutriunt, q̃ Anguillarum atq; Congrorum, ut Icesius asserit. Verum ab duritie quadam innata & ex tenaci humore laboriosissime digeruntur; sed a lactibus eximiis summam cõmendationem accipiunt; quibus Heliogabalum Cæsarem insana prodigalitate, quum in mediterraneis esset, aulam omnem, ac rusticos pauisse Lampridius in historiis affirmauit.

De Acu. Caput. XXXII.

Est & Acus de longorum genere, quæ a Græcis Rhaphis & Bellona dicitur; rostrum habet Gruis, uel Ciconiæ similitudine, colorem uero argenteum, spinam autem, ut Albertus magnus annotauit, uiridis coloris. hic piscis sero parit, & per æstatem tantum, utero dehiscente tempore partus, secus ac cæteris accidat piscibus, qui ipso uuluæ foramine pariunt; ut Aristoteles existimauit. Humidum, bonumq; succum eius carnes præbent, sed tardiuscule cæterorum comparatione concoquuntur.

Anguillas, quod anguibus assimilentur. M. Varro dictas existimauit. nascuntur ex limo, algarũq; putredine imis in lacubus & fluuiis, nullo coitu, nullaq; fœtura, ut ait Aristoteles. uiuacissimæ sunt, quoniã branchias habẽt perangustas, unde etiam fit, ut turbidas aquas difficillimæ tolerent. Reperiunt & in mari Anguillæ secundis amnibus deuectæ secus ac aliis contingat piscibus, qui e mari subire amnes, allecti aquarũ dulcedine consueuerũt. et eæ quidem multo sapidiores uidentur, q̃ ipsæ prognatæ, nutritæq; in amnibus, ueluti quæ uiscosum, lentũq; illum habitum penitus exuant salsarum aquarum egregio temperamento. Neq; tamẽ credendum est, in alto ac profundo mari dulciorem deesse humorem, quo maxime pisces foueantur. Nam ut ait Aristoteles, in profundis uadis aquarum dulciũ uenæ perennes existunt, & in ipsa marinarum aquarum mole portio certa dulcioris humoris reperitur, quum maris aqua, neq; simplex sit, neque, ut aliqui uoluerunt, purũ elementum, argumẽto sunt uasa cerea e nauigiis in altum demissa, quæ paucarum horarũ spatio dulci aqua per meatus subtilissimos recepta, manifestissime replentur, ut Democritus ante Aristotelem, & utroq; posterior Theophrastus experimento deprehenderũt. Cæterum Anguillæ in mari rarissime, frequenter uero in omnibus ferme fluuiis ac lacubus Italiæ capiunt. Sed ingentes & sapidissimas alit Vulsinẽsis lacus, quarum incredibilem multitudinem capi uidimus, in excipulis ad egressum Martæ amnis fabricatis, cum Alexander Farnesius Cardinalis Leonem Pontificẽ in eam Amœnissimam regionẽ ab urbe uenandi studio secedentẽ regali

magnificentia ſuſcepiſſet. Anguillas omni ex loco, omniq; tempore & præſertim circa ſolſtitium Medici deteſtantur. Stomachis enim & renibus ſunt inimicæ, ſed præcipuum ſentiūt nocumētū ex earū obſoniis, qui harenulas mingere cōſueuerunt, quoniā illæ anguillari glutino in calculos cogi & aſtringi uideant̃. podagra quoq; laborantibus manifeſte officiūt, nec ullis morbis medent̃, ſic ut inique feciſſe natura uideat̃, quæ tam ſuauem refutandis, expuēdiſq; piſcibus ſaporem indiderit. Cæterũ Anguillas minime noxias, ſed quæ propter exilitatē cōmode uerubus torreri nō poſſint, gignit Serius Cremonenſis agri fluuiolus, qui in Adduam excurrēs Vidæ poetæ paternas poſſeſſiones interluit.

De Lampetra. Cap. XXXIIII.

SVbeunt Arnum, & Tyberim Lampetræ, atque in his præſertim amnibus ad generoſum habitū adoleſcūt, Anguillis, uel paruis potius Murenis aſſimilantur. ſunt enim lubricæ, & nigricantes, tendente tamen earum parte prona ad cœruleū colorem, utroq; autem gutturis latere foraminulentæ, ſi quidē ſeptenis paribus fiſtulis mirabili ordine a natura fabricatis acceptam aquam emittunt, quum branchiis omnino careant, nec cubitalem excedere magnitudinem ſoleāt. Omnibus autē Galliæ Ciſalpinæ riuulis, ipſiſq; præſertim Ticini, atq; Adduæ emiſſariis multæ reperiūtur ꝑtioſæ admodū, quāq; minimi digiti craſſitudinē rariſſime ſuperēt. Sed Romanis ꝑcipua nobilitas a magnitudine atq; ſapore, adeo, ut denis ſępe aureis ſingulæ ueniāt, ipo ꝑſertim

uere quo maxime probantur. Neq; enim dum ieiunamus & frugi esse debemus, luxuria castigatur. Retulit Platina in culinariis suis duorũ Cardinaliũ luxu, superbiaq; certantium obsonatores centum aliquando argenteorum nũmum uni Lampetræ pretium fecisse, quum in foro piscario ambitiosius contendendo eum piscem pertinaci, atq; insana profusione ueluti ad hastã licitarentur. Lampetrã neoterici quasi a lambendis petris dictã putant, quã Græcis Galeum, latinis uero Mustelã fuisse arbitramur. Eam Ennius Poeta ꝑtiosissimis æqualem facit & Plinius bonitate Scaro proximã esse testatur, & Ambrosius gustu suauem uocat. Porro Galeorũ plura sunt genera, ut apud Aristotelem, Athenæum, Oppianũq;, ac ipsum præsertim Galenũ licet intueri, dicitur enim piscis Mustela e Galeis, siue ex Mustelino genere, ut Theodorus Gaza passim interpretatur, prolem ore suscipere & rursus emittere, ut illam a pisciũ maleficorũ iniuria tueat. Cæterum Galenus in tertio libro de alimentis Philotimum reprehendit, qui Galeum in ordine duras habẽtium carnes collocabat, quũ Galaxius sit is piscis e genere Galeorũ, quẽ latini Mustelam appellãt, piscis inquit & mollis & apud Romanos gloriosus. Neq;. n. ille uetus pariter, ac ineptus Galeni interpres unquã pro Galeo Mustelã interpretatus est. Quod profecto Theodorus fecisset, qui semper nominibus Græcis, pro uirili, latina uocabula reddere cõsueuit. Icesius pariter in libro de materia, e genere Galeorũ meliores & molliores Asterias appellauit, ita ut fortasse putandũ sit eũ pro Asteria Lampetrã innuere uoluisse, quod Lampetra quasi a maculis, quãq; obscurioribus stellata sit, & mollis & delicata.

Inuenio quoq; nonnullos authores, qui paruam Murenam pro Lampetra intelligant, ut ait Athenæus authoritate Dorionis. apud quem fluuialis Murena, quæ marina fit, multo minor Gallaria nuncupatur, quoniam unam tãtum habeat Spinam. Poteſt quoq; accidere, ut idẽ ſit Gallaria Athenæi, & glorioſus Galaxius Galeni unius literæ commutatione. neq; mirum eſſe debet, quum utriuſq; authoris Græci codices corruptiſſimi habeantur. Albertus quoq; magnus Lampetram, Murenam paruam appellauit, qui quãq; ſit ineptus & barbarus, minime tamẽ hoc ſomniaſſe putandus eſt, quũ ex ueterum potius cõmentariis laborioſiſſime excerptis, q̃ a multo nobilioris ingenii acumine tot, tantaque uolumina condiderit. Id uero me plurimũ mouet, ut Galeum pretioſum apud Græcos, noſtratem hanc Lampetram nõ eſſe exiſtimem, quoniam is Galeus qui Rhodi longe omnium delicatiſſimus eſt, ab Archeſtrato in eo libro, quo uitam quærit Sardanapali, dicitur eſſe Accipẽſer, qui Plinio authore rarus inuentu eſt, & ſquamis ad os uerſis conſpicuus. Verum ipſi Græci infinita quadam nominum congerie Accipenſerem appellãt, ut qui modo Ellopem, modo Callionymũ, modo Anthiam, & pulchrum, & Calichthyn, quem etiam miniſtri cum tibiis coronati conuiuiis inferrent, eum uocare conſueuerint. Sed ut arbitrer Lampetrã antiquitus fuiſſe Muſtelã, Plinius apertiſſime ſuadet, quum dicit in lacu Rhætiæ Brigantino Muſtelam eſſe marinæ æmulã. Nãq; is hodie Lacus Hydrius eſt in Tridẽtinorum finibus, qui proculdubio antiquitus fuit Brigantinus. Is emittit amnem Cliſium in quo Lampetræ reperiuntur. Sebinus quoq; Brixianorum Lacus

Brigantino proximus, qui hodie Hiseius dicitur & Ollium amnem emittit, ut plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando Lampetras Etruscis ac Romanis spetie, saporeque simillimas præbuit. Neq; propterea dixit Plinius marinæ æmulam, quia captam mari intelligere uelit, marinæ enim sunt, quæ in Arno ac Tyberi capiuntur. Distāt siquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his, quas in alto mari expiscari aliquādo solemus, quum subaridæ, agrestesq; sint, ita ut exprimere Plinius uoluerit Mustelas, quæ nunq̃ mare attigerint, sapore cōmendandas dulcibus in aquis reperiri. Neq; enim Pliniū Lampetras paruas (quas Lampetroccias uocamus) Marinis cōparare uoluisse credēdum est. nam si de paruis intellexisset, ad Brigantinum ignobilem lacum & ipsis abstrusum in alpibus minime fuisset recurrendum, quum uti supra diximus, tota Gallia Cisalpina in omnibus fluuiolis ac riuis copiosissime reperiantur. Vnde uero Lampetram antiqui Mustelam appellarint, incertum est. Verum ego piscem illū a longitudine, candoreq; uētris & a tergoris superioris subluteo colore (uti i quadrupedibus Mustelis uidemus) dictum esse putauerim. Fuere aliqui eruditiores nostræ tempestatis, qui Lampetram apud Plinium Lumbricum fuisse crederent, quū in nono dicat, Duæ omnino sunt pinnæ longis piscibus, ut Lumbricis & Anguillis & Cōgris, quū & Lampetræ sint lōgæ & Lumbricis terrestribus certo confinio assimilentur. Verum locum ibi deprauatum esse ostēdit Alcyonius uir doctus, quum Plinius eadem uerba ab Aristotele mutuatus esse manifeste deprehēdatur. Verba autem Aristotelis hæc sunt ex libro primo de natura anima-

lium, Quæ autem in genere natantium pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pisces, quorum alii quaternas, binas scilicet parte prona & binas supina habēt, ut Aurata, ut Lupus, Alii binas tantum qui longi, leuesq; sunt, ut Anguillæ & Congri, aut nullas omnino habent, ut Murena, sed ita mari utuntur, ut terra serpentes, modoq; simili repunt in humore. Theodorus autem uertit leuibus loco lubricis, quandoquidem in mendosam Plinii lectionē incidit, nec satis animaduertit, quo pacto castigare eam oporteret, ut librariorum uitio lubricis dictionem in Lumbricis addito. m. litera abiisse omnino credendum sit. porro Hermolaus in castigationibus Plinianis nihil de Lumbricis disseruit, in corollario autem apud Dioscoridem, quū Mustelam nominaret, quis nam is piscis apud neotericos esset, cautissime subticuit. ut pote qui de eo pisce nihil certi adhuc se comperisse meminerat. Quod si hæc nonnullis qui in explorata ueritate morosi sunt, minime satisfecerint, operæpretium erit eos Lumbrici nomen pro pisce apud aliquem idoneum authorem reperire, quod certe nunq̄ (nisi fallimur) uel acuratissima lectione poterit īueniri. At si lumbricus erit piscis, qui Lampetra dicitur, testimonio alicuius fortasse authoris ab inferis reuocati, quis demum contra piscis erit ipsa Mustela ab antiquis tantopere celebrata: Quum nullus fere sit piscis palato gratissimus, cui suum nomen, idemq; antiquum non reddiderimus. Lampetræ igitur suauissimæ sunt Martio tamen Aprilíq; mensibus tantum. nam incipiente æstate durescit neruus interior, qui illis pro spina est, cæterum delicatiore quodam condimēto multo maiorem, q̄ ab ipsis pulpis, no-

bilitatem accipiũt. Necare enim eam in Cretico uino ſolẽt, eiq; myriſtica nuce os claudere, & foramina illa totidẽ Cariophylis adimplere, in teganoq; conuolutam in ſpiras additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, uino cretico, aromatibuſq; ad temperatiores prunas, certis momentis ſedulo excoquere, quo condimento Leo. X. in minore fortuna, ioci cauſa, ut conuiuium exhilararet, Marianum Cucullatũ ſalſum & ridiculum hominem memorabili impoſtura decepit. Nãq; funem inſtar Lampetræ incoctum, multoq; illo iurulento ĩmerſum grãdi in patina appoſuit, ut notã omnibus eius edacitatẽ, gulãq; eluderet, qui iam magna pultarii parte abſumpta pſeudolampetram aggreſſus diu, multũq; cum ea maxillis ac dentibus inhærẽte colluctatus, cachinnũ cunctis tollentibus facetiſſime reſpõdit, utinam ſic mihi ſæpius illudatis, nam in hoc condimento non modo funes, ſed & ipſas catenas, quibus inſani uobis ſimiles uinciuntur, & cũ uoluptate quidem abſumerem. Cæterum Lampetrarum pulpis nullam uim noxiam ineſſe putandum eſt, quando & duricie & lento pingui prorſus expoliatæ ſint, quibus maxime conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſſe conſueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore poteſtate neruis aduerſari, impudentis, uel ſcrupuloſioris ingenii eſſe putamus.

De Trocta. Caput. XXXV.

QVid Trocta Romanis antiquitus fuerit, haud facile adfirmauerim, quando unus tantum e latinis Ambroſius, ſoluſque ex omnibus Græcis authoribus Aelianus

Troctam nominarint,& id quidem admirãdum est,quum omnium qui dulcibus in aquis generentur,hic piscis longe nobilissimus æquali cunctarum gentium iudicio censeatur, quamobrem in hoc presertim pisce condonandam mihi ab eruditis ueniam existimo,si ingenue me nõdum eius uocabulum a ueteribus usurpatum reperisse,minime inficiabor. Sed Troctam de Luporum genere fuisse apud antiquos crediderim,uti Moderatus Columella curiosos atq; oculatos lectores admonere uidetur,quum Lupos sine macula piscinis includi posse asseueret,aliosq; esse Lupos dicat,qui Varii appellentur,ita ut Luporum alii sint sine macula idest marini,qui & amnes subeant,alii Varii hoc est fluuiatiles qui dulcibus in aquis generentur,unde & Troctam ab aliquibus ingloriis authoribus Variũ maiorem appellari uidemus.certe Trocta admodum uaria est nigricãtibus maculis totũ dorsum speciose pingentibus. Spigolæ uero unicolores potius atq; argenteæ esse uidẽtur,quãq; & ipsæ ueluti ad retinendã Lupini generis appellationem, subatris punctis, sed minoribus & languidioribus,q; in Troctis uideamus,notatæ sint. Neque enim arbitrandum est Columellã per Lupos traductos in Ciminum & Sabatinũ lacus,uel Troctas uel Lutios intelligere uoluisse.superuacaneũ enim fuisset Troctas indidisse,quarum maximam copiam suburbani amnes omni tẽpore suggererẽt,ut ex Reatinis,Sublaqueanisq;,& ex ipo Tyburtino Aniene quotidie uidemus.Præterea,neq; Romanæ luxuriæ neq; admirabilioris magnificentiæ fuisset,alios q; pelagios pisces illis in lacubus disseminasse. de marinis enim Columella loquebatur, & quidem nobilissimis,ut de

Auratis

Auratis & Murenis simul cũ Lupis ipis clare testatus est, quos tamen omnes deficiente paulatim eorum sobole, quum diu naturæ repugnare nequiuerint, penitus interiisse manifeste uidemus. Improbumq; illud factum & dictum luxuriosum Philippi apud Cassinatem hospitem certissimã facit coniecturam, Lupũ illum, quem ut insulsissimi saporis expuerat, & probro subinde fuerat persecutus, fuisse Troctam, quũ in illis amnibus Cassinatiũ, Soranorũ & Arpinatium Troctæ plurimum capiantur, quas Spigolis tyberinis pinguioribus minime cõparandas Philippus esse iudicabat. Plinius quoq; aliquos Lupos a candore lanatos appellari dicit, & illud quidem proprie & erudite, nam Lupos idest Troctas in uniuersum secundum carnes rubescere, Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas insigni candore albicare clarissime constat. Cæterum Troctam non facile in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolam aliis in amnibus urbi propinquis. Cur autem solus Aelianus Troctã ampliore elogio celebrarit, propterea id accidisse putauerim, quod ille fuerit Prenestinus, & ibi Troctæ plurimæ subiectis in amnibus capiantur. Qua etiam ratione Diuum Ambrosium Antistitem Mediolanensem, ueluti Larianis Troctis assuetum uulgato etiam tum eius piscis nomini inseruire uoluisse, credendum est. Sed Aelianus Troctam e genere marinorum facit, quæ cum Delphinis pugnare soleat, sic ut id nomen nostrati Troctæ parum conuenire uideatur. eam dicit continuos habere dentes & eos quidem incisorios, captamque hamo non retrocedere, sed continue sequi, ut eo deglutito, inferiusque demisso lineam abrodat,

propterea a piscatoribus hamos ansæ longioris fuisse excogitatos, saltatrixq; ab eo Trocta appellatur, quod & nos hodie uidemus, nam eas aduersos amnes, uel e præruptissimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu subire cōpertum est. ab Nare. n. fluuio in Velinū lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda uelocitate uolucrū modo ascendere creduntur. qui lacus ab altissimo montis uertice certis primo coarctatus āgustiis, & mox tota aquarū mole p̄cipitatus, nec subiectis quidē cautibus madefactis, ueluti e cœlo in ipsum profluentē Narem effundit̄. Nos quoq; Troctas maiores audiuimus in Larii ripis lasciuo excursu extremas arenæ margines aliquādo ad iusti passus lōgitudinē ꝓsulcasse. Troctæ lōge omniū maximæ centū aliquādo librаꝝ pōdo Lario in lacu progignunt̄, & quidē omni alio, uel marino etiā pisce sapidiores, p̄sertim si Maio mēse & in Bresciæ torrētis ostio capiantur. mortuæ paucissimis horis summā illam saporis gratiā amittūt, quoniam ob pinguem illam teneritudinē q̄ ocissime cōputrescūt. Coquūtur cōcisæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaq; subinde accersita condimenta penitus aspernantur. Musco enim quodā pruinæ simili paulopost sponte emisso, rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita ut quum refrixerint, multo gratiores esse uideātur. Morus tamen nobilis parasitus, qui plurima, eruditioraq; in obsoniis pulmēta cōmētus est, Troctam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam esse censebat, sicuti & Phasianum adultum, quē mediocriter in eodē capi iure elixare, ac demū ad auertendam ariditatē, quæ torrendo conciperetur, omenti hœdini

reticulo multis Cariophylorum clauis confixo inuolutum ad mitiorem prunarum uaporem in ueru percoquere consueuit. Soleo ego plerumq; mirari quosdam, qui ut sapientiores uideantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurum, & e mari plures pisces Larianis Troctis uel anteponere, uel exæquare solent, & item Soranæ Troctæ in eo genere principatum attribuant, quum maxime fallantur. Neq; enim obsoniorum adeo imperitus esse possum, ut temere de hac re iudicare sim existimādus, quum ex supero, inferoq; mari, cunctisq; prope totius Italiæ lacubus ac fluminibus nobilissimos pisces lautis sæpe conuiuiis gustauerim, & certa comparatione cōtulerim. sed fortasse euenit, ut homines ea maxime probent esculenta, quibus a pueritia insueuerint, uti nobili accidit Florentino, qui quum in cœna Leonis Pontificis pelagii pisces uario discumbentium iudicio certatim atq; impense laudarētur, extollatis ut lubet, inquit, cōuiuæ marinos pisces, ego certe Thrasymeniam Tincam conditam Leucophago, his uestris Triglis, Spigolis, & Rhombis prætulero. quod dictum ut insulsum, omnibus præ risu lachrymas excussit, & in prouerbium paulopost receptum, authori, qui antea ignotus erat, maximam attulit claritatem. Assueuerat enim ille Tincæ pisci, qui a Florentinis mediterraneis hominibus sacri præsertim ieiunii tempore, in summo honore habetur. Troctæ pinguiores ut sunt Larianæ, multo succo replere corpora, genitalēque humorem copiose suggerere dicuntur, uti Auicena de omnibus prope piscibus, si recentes & calidi comedantur, uno edicto pronuntiauit. ægris tamen euidentissime nocent, utpote

quæ tarde, laborioſeq; in ſtomachis atterantur & ſecernantur. At fluuiales, quæ aduerſo torrentium impetu fatigãtur, atq; occurrentibus inæqualium uadorum petris illiſæ caſtigatiora ſumina & aridiuſculas carnes oſtendũt; Medici blãdiores ægris apponere, commendareq; non dubitant. Quas etiã in paralyticorum cibariis magnopere laudauit ille Plinius, qui elegantem librum de morbis atq; remediis conſcripſit. Fuit is proculdubio Plinio naturalis hiſtoriæ ſcriptore & Plinio Cæcilio poſterior, uocatuſq; eſt Plinius Valerianus Medicus, cuius marmoreum ſepulchrũ Comi, ubi Pliniorum familia floruit, in templo diui Probini, aquæ ſacræ labello ſuppoſitũ & pulcherrimis inciſum characteribus conſpicitur.

De Tinca. Cap. XXXVI.

Tincæ nomẽ nouitium & recens eſſe uidetur, quãdo eius piſcis priſci authores uno excepto Auſonio, nuſquam meminerint. Eſt tamen celebratus apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, qui fortaſſe ab eo piſce ſit cognominatus, quemadmodum Florentiæ Laurẽtius Medices ſenior, uti erat perurbanus, cuidã celebris familiæ ciui ſe domi Tincam ingentem exquiſita arte coctam falſo iactanti, Tincæ cognomẽ, quod illi poſtea fuit æternum, indiderit. Ego uero paluſtres hos piſces nullo in pretio apud antiquos fuiſſe putauerim, & propterea nullis literarum monumentis fuiſſe celebratos, neq; plurimum mouet Auſonius, q Tincas & Lutios ignobiliſſimis piſcibus adnumerauit, neq; eũ uetera uocabula ſubditis nouitiis no-

minibus ſupprimere uoluiſſe credendum eſt, quum cæteri omnes piſces ab eo ueteri nomine celebrentur. Sed Tinca, quanquã plebeius ſit piſcis, ſicuti tota ferme Italia conſpicimus & Auſonii quoque teſtimonio notum eſt, quum dicit, Virides uulgi ſolatia Tincas, aliquãdo tamẽ in lautorum menſas uenit, & ex his Romæ p̃ſertim Marſicana e Fucino lacu, qui nunc Celanus dicitur. Fucinianæ labrum inferius attritũ habent, quod eius generis inditium eſt, quippe quæ plurimũ ſaxoſo eius in lacus uado uolutentur. Fert & laudatiſſimas paruus ille lacus quartodecimo ab urbe lapide apud Bacanam Syluam, quã Antonino Pio notã in itinerario eſſe uidemus, quibus nõ modo plebeii, ſed ſplendidi etiam optimates ſæpius ueſcantur. Nobilis ille inter aulæ proceres longe omniũ ætatis noſtræ popinalis lauticiæ ſtudioſiſſimus, qui ducenta milia aureorum nummum, in uentrem ſe condidiſſe aliquando gloriatus eſt, Tincas Bacanianas autumno captas alio, laridoque contritis, additiſque odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad uaporem tepidioris fumi feliciſſime percoquebat. Fert & Tincas quanq; minores, ſapore tamen minime contemnendo ſanctæ Praxedis lacus, in Latii, Sabinorũque finibus, qui Regillus antiqtus fuit, illa nobili deuictis Samnitibus pũgna celebratus, ſed eæ cum Rais & Squatinis, cæteriſque uiliſſimis piſcibus apud Pantheon, ignobili foro infimis hominibus uenundantur. Platina in culinariis ſuis fœde lapſus eſt, quum Tincas antiquitus Mænas fuiſſe exiſtimauit, quæ ſine cõtrouerſia ii ſunt piſces, qui Menulæ uel Ciruli a Venetis appellantur, piſces inque noti & Ciceronis authoritate uiliſſimi. Cæterũ medici Tincis omni-

bus uim quandam inesse ad progignendam febrem existimant, quoniam maxime in cænosis degant, & putrescentis limi sordibus uescantur. Verum eas scissas per dorsi longitudinem, pedumq; & manuum plantis applicatas ardentis febris feruoribus plurimum aduersari quidam putarunt ex secta Iudæorum, qui quãquã sordide admodum, & ridentibus aliis talia experirẽtur, aliquãdo tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta feliciter attulisse comperti sunt.

De Lutio. Caput. XXXVII.

LVtius nusquã mari, ubiq; autem stagnis ac lacubus cũ Tincis frequentissime reperitur, qua una ratione, qui eum antiquitus Lupum fuisse existimant, manifeste conuincuntur. Ausonius quoq; Lutium nominat cum Tinca, quẽ tamen ab olido nidore ingratum mensis esse testatur. propterea nõ facile diiudicauerim, an is sit qui Lutius ab Italis, a Gallis uero Broscettus dicitur, quoniam is inter gratos secundæ classis ipsorum fluuialiũ, in Gallia belgica atq; Britania censeatur. Venditant eum omni tẽpore uiuum, innatantemq; ligneis uiuariis Britani, uentrẽq; illis ultro cultris aperiunt ad ostentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, ut emptores aspectu suminis alliciãtur. neq; refutati propterea commoriuntur. coeunt enim protinus patentia uulnera Tincarum contactu, quod earum tenaci illuuie, ueluti glutinoso medicamine solidentur. Trhasymenus lacus eius generis lõge maximos, atq; optimos nutrit. bicubitales .n. aliquando excessere magnitudinem. post Thrasymenios

e Cimino, qui hodie Ruſilloni lacus dicit̃ (fuit is uicus antiquitus Rus Syllanũ) laudatiores Romæ habent̃. Nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & ſapore & magnitudine ſunt inferiores. Effigiem Lutii quũ de Lupo ageretur, adamuſſim expreſſimus, ita ut poſteri, quem ego piſcem Lutium nominarim, minime ſint dubitaturi, hic piſcis admodum ſalubris omnium medicorum iudicio putatur. Cæterum ab inſulſa quadam pulparũ ſiccitate nullã unq̃ in optimatum menſis laudem uel commendationem adeptus eſt. Ita ut ii noſtrates Lutii cum Gallicis dignitate minime ſint cõparandi, & te, tuoſq; conuiuas lautiſſime Ludouice aliquãdo deceperint, quũ obſonatores Galli incomperto adhuc agreſti illorum ſapore dum emerẽt, ſola proceritatis ſpecie ducerentur. non enim maximi ſemper optimi. nam in omni genere piſcium media ætas, quæ nondum ſummam magnitudinem impleuit Cornelii Celſi authoritate cõmendatur. Cæterum Lutiorum mandibulæ toſtæ, in pulueremq; redactæ, ſi aurei pondere cũ uino ſumantur, in ueſica & renibus calculos frangere conſueuerunt.

De Rayna ſiue Burbaro. Cap. XXXVIII.

ALunt ſinguli Italiæ lacus ſuos piſces, qui cæteris eius generis anteferantur. Nam ſicut in arboribus, cæteriſq; animalibus uidemus, ſic & in ipſis aquatilibus cõtingit, ut aliæ, atq; aliæ aquæ diuerſis piſcibus occultiore quadam proprietate, uel a terreno, uel a paſtione, uel ab ipſo demum cœlo prorſus accerſita, nõ ſolũ ad maiorem corporis ampli-

tudinem, sed etiam ad ipsam saporis felicitatem plurimũ conferre uideantur. Probare etenim ficus e Liguria solemus, Etrusca persica, Vesuuinas uuas, a Clodia fossa, Padiq; ostiis melopepones, Appulas amygdalas, Cāpana malagranata, Picentes oliuas, e Romano agro poma apia, e Sabino pira mustea, Tarentinas iuglandes, Castaneas e Clauenna Rhæticis proxima alpibus, Nursina rapa, & ex Vmbria expetita Romæ terræ tubera. ex animantibus item boues Insubres, iuuēcas Romanas, Tuscos apros, uitulas Surētinas, hœdos Vmbros, Arietes Pistorienses, gallinas Patauinas & columbas Interamnēses a magnitudine, saporeq; plurimum commendamus. Larius igitur lacus ob longitudinem a Virgilio maximus nuncupatus, pisces longe omnium maximos gignit, Troctas centũ aliquando librarum pondere & Burbaros ducentarum. Sed Burbari illi ingentes uideri potius liquidis ac perspicuis in undis q̃ capi retibus possunt, quum ea impotenti impetu plerũq; dilacerent. subeunt solstitii diebus umbrosos specus in rupibus Licinianis, quæ sunt in aduersa Larii ripa contra Insulā, Euripumq; illũ gemmeũ a Cæcilio Plinio celebratum. Eos industrius quidam sacerdos sagittis arcubalista emissis, quum in profundo quiescentes fuscinis atque tridentibus attingi non possent, uulnerare conabatur, neq; tamen sagittæ longo alligatæ funiculo, nisi auersis officiebant, quum illa squamarum serie thoracati earum ictus facile repellerent. Sũt & in Mantuano lacu, qui restagnāte Mincio amne late diffunditur, Burbari pisces sapore longe optimi, nā Lariani sola magnitudine sunt insignes. raro ii bipedalem excedere magnitudinem solent, lati

sunt & ingentium, subauratarũ squamarũ specie, rotũdoq; item labro auri colorem referente, pinnisq; pariter subcroceis, lõge pulcherrimi, eos Veneti Raynas, ipsi uero Ticinẽses, Placentiniq; & cæteri Padi accolæ Carpenas appellant. Humidiores carnes, sed tamẽ inoxias habẽt, quod nõ tenaci sed aqueo potius humore abũdẽt. Lingua autem maxime ualere dicũtur, nam & sapore præstat, & uim habet augendæ Veneris sicuti in Tincaꝝ & Anatum linguis experimur.

De Polypo, Sæpia, & Loligine. Cap. XXXVIIII.

PRæter squamosos pisces, & lubricos & planos, est etiã molliũ genus, sic dictum, quoniã ad tactũ molle sentiat, ut sunt Polypi, Loligines, & Sæpiæ. Cõstat Polypus corpore admodum paruo, & in medio ad emittendã aquã fistulato, quod pluribus brachiis, & crinibus instruit, quibus uti est omnium ferme piscium solertissimus, obuia quæque cõprehẽdit, ligat, iuoluit, atq; flagellat, & ipsis deniq; ostreis siliceo tegumento egregie munitis insidias molitur. Sunt enim ei cirri multiplices, plurima ĩ extremis ꝑtenturis acceptabula, itẽq; frequẽtes pediculi, manusq; plicatiles, quibus admiranda facinora dum uenatur, edere cõsueuit. hiantibus siquidẽ conchis lapillũ imponit, ut illis se se occludendi facultatem eripiat. Leonẽ, qui ualidã Murenã chelaꝝ forcipibus necat, cirris inuoluit, cõplexamq; sugendo paulatim interimit. Rẽpit quoq; frequenter in terram, oleas ascendit, & in ædificia aliquando transgreditur. Refert Plinius Polypum insignis audaciæ, ac magnitudinis in cetariis Hispaniæ

m

irrepsisse noctu ad lacus ligneos, salsamentaque exedere, & populari consueuisse, ad extremum præfectis fures obseruantibus, latratu canum dephensum, expugnatumq; totius familiæ concursu, atq; ægre telis ac tridentibus fuisse confectum, cuius cadauer ad insignis pugnæ memoriam Trebius Niger proconsuli L. Lucullo transmiserit. Polypus ultra bimatum non uiuit, quem expirare in Venere aliqui prodiderunt. Caput eorum chartilagine constat, quæ celeriter durescit, immaturamq; illis senectam adferre solet. Carnes Polyporum Galeni atque Athenæi authoritate duræ sunt, & difficillimæ digestionis. Si uero concoquantur, non omnino malum, aut exiguum præbent alimẽtum. Salsugine autem sua Veneris pruritum excitant, & mirifice languidis, atq; defessis auxiliantur. Afferunt Venetias ex Illyrici, Dalmatiæq; ora sale inueterati, quorũ acceptabula & extremitates cirrorum a senibus ad parandam sobolem expetuntur. Alexis poeta in Pamphila, ut citat Athenæus, quum incitamenta Veneris percenseret, Bulbum, & Polypum ante alia celebrauit. Plinius quoq; ille, qui de medicina librum conscripit, ut alibi diximus, Polypos cardiacis conferre arbitratus est. Sæpia autem & Loligo in hoc differunt, quod Sæpia latior, Loligo longior est. hæc rubrum, illa nigrum in timore liquorem emittit. Inest Loligini, quæ hodie Calamariũ dicitur, gladiolus perspicuus & Chrystallo persimilis, Sæpia autem corpulẽtiã quandam habet inter spinam & os mediam naturæ fungosæ atq; friabilis. Vtriq; sicuti & in Polypo, sunt barbæ, crines, & acceptabula, sed aliquanto breuiora, quibus escam corripiunt. corporũ uero aluei aliquanto capaciores,

q̃ in Polypis, quod natura prolixioribus postea capillamẽtis in Polypo cõpensarit. Sæpia, ut ait Athenæus in libro de medicina piscium, elixa uentri cõfert, succus eius subtilẽ reddit sanguinẽ & mouet crisim per hæmorrhoidas. Oua autem eius authore Plinio urinam cient, renũq; pituitas detrahũt. In uniuersum uero molliũ genus difficillime in stomachis concoquitur, si autem coquatur plenius nutrimentum præbet. Qua ratione, ut ait Athenæus, uenerẽ excitare dicunt, nã in concoctionibus primis, quum maxime laboratur, uentum plurimum generari necesse est, quo maxime uirilia inflentur, & uenus ipsa uel in senibus quãq̃ lãguidula, reuiuiscat. Nobis uero manifeste cõpertũ est, quæcunq; obsonia ex mollibus piscibus conficiantur, in stomachis studiosorum, aut ociosorum ægerrime coqui, multaq; subinde incõmoda corporibus adferri, quoniam primæ digestionis uitia in hepatis, ac uenarum secretionibus recte corrigi nõ possunt; neq; sanguis ad idoneam puritatẽ elaborari, qua maxime de causa, Clementi Pontifici Maximo ex huiusmodi mollibus obsonia appetenti, in mensa palam totum eorum genus sæpissime sim detestatus.

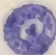
De Locusta. Cap. XXXX.

MOllibus piscibus Crustacei succedunt, inter quos Locusta primã obtinet dignitatẽ; eam Aristoteli Carabum esse Theodorus existimauit. Oppianus autẽ pro Carabo Leonem intelligit, qui Theodoro sit Cammarus: nam ubi prælium Carabi cum Murena multis uersibus eleg gantissime describit, Carabus denticulato forcipe instru-

ctus exprimitur, quo Murenæ collum corripiat. Cæterum sine controuersia Locusta est Carabus, quanquã, ut ait Hermolaus, hæc nomina confundantur. Pedibus siquidem eius forcipes desunt, ut ait Aristoteles, Præterea Locustam corpore rubenti, aculeato & aspero esse constat, ut ex Suetonio etiam apparet, qui Tiberium ait, apud Capreas piscatori faciem Locusta perfricari iussisse, quod ille a tergo insulæ per deuia atq; aspera, ut Locustam dudum captam offerret, ad se improuisus erepsisset. Contra uero Cãmarus, qui Leo apud Plinium est, uti etiam nunc uulgari appellatione nuncupamus, & forcipes habet pro manibus & corpore leui atque cœruleo, multisq; subnigris maculis splendet, ut Aristoteles pulcherrime depinxit & nos quotidie uidemus, quem etiam Astacum appellauit Oppianus. nos uero Cammaros appellamus eos, qui dulcibus in aquis reperiũtur, ad paruorum Leonum effigiem, qui dum coquuntur, protinus rubescunt. eorum maxima habetur copia in Gallia Cisalpina, quæ est frequentibus amniculis irrigua. Sunt & Maiæ grandiores, rotundiore uentre, gressu in terra segnes, in aquis autem uelocissimæ, Veneti Granceuolas uocãt, quarũ rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent. Sunt & Paguri, Granciporri hodie nuncupati. Item Squillæ, siue Chelis, quas Oppianus, cæteriq; omnes Græci Carides appellant. eas mirũ in modum cõmendauit Apitius in coquinario opere, Romani hodie Cammerugias & Pernocias uocãt. Sunt qui arbitrentur Squillas esse id Cãcrorum genus, quod Gibbũ Aristoteles appellauit, uidentur enim Squillæ admodum Gibbæ. Quid autẽ sit Squilla Iuuenali illo in carmine,

Aſpice,quam longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla.

Ego putauerim illum Cruſtaceorum nomina confudiſſe, uoluiſſeq; ĩtelligere pro Squilla Locuſtam,aut Leonem,qui dominis apponi conſueuerint,per Cammaros autem illos ſcilicet paruos deſignaſſe,qui Locuſtarum ingentium collatione,ueluti minutili,ignobilioribus conuiuis apponerẽtur. in uniuerſum Cruſtacea ab ouis commendatiora ſunt,pinguefcereq; ſolẽt pleniluniis.authore autem Galeno totum Cruſtatorum genus ob carnium duritiem difficillime concoquitur,ſalſumq; humorem adgenerat,ſed aliquanto mitiorem ipſis Teſtaceis,de quibus mox agemus.Cãcri autem & Cancelli,qui caudam non habent,latoq; corpore & ualde rotundo conſtant, quiq; colore rufeſcunt,& appenſi lineis apud ſacellum Hadriani pontis uenundantur, Hecticis & lenta febre laborantibus mire conueniunt,quoniam humidum,leueque & ualde refrigerans alimentum præbent,præſertim ſi(uti præcipit Galenus)in aqua prædecocti magna ex parte ſalſuginem innatam exuerint.hunc Cancrum,qui Græce eſt Carcinus,ſi in patella uratur uiuus,ſub canis ſyderis ortum,quum ſol in Leonem Zodiaci trãſit,a rabido cane commorſis mirifice auxiliari Aeſchrion Galeni præceptor affirmauit.Pelops autem Medicus Galeno etiam familiaris id a qualitate materiæ ipſius Cancri,non autem a peculiari eius naturæ proprietate prouenire teſtatur,cuius opinionẽ nemo fere ſecutus eſt. Sed Dioſcorides intellexit de fluuialibus Cãcris, quos cum uite alba concrematos admiſta gentiana,rabie affectis proſpere ſemper exhibuit.

De Ostreis & aliis Testaceis. Cap. XL.

E Testaceorum genere Romæ in pretio habent Ostrea, Pectūculi, & Tellinę. Ostrea mittit Corsica, sed raro & sæpe olida, quoniam aduersis tempestatibus impedita nauigatione, uel prædonibus Mauris intercluso mari, nō facile ad urbem perueniunt. Eæ uero quæ a Pisauri litore paucis ante annis afferebātur, extincta ueluti earum progenie penitus abierunt. Ostrea quū Romana res magnitudinis atq; luxuriæ fastigium teneret, a Brundusio in Lucrinum lacum transportabantur, quæ ueluti ea peregrinatione gaudentes, adoptatæq; dulcibus aquis mirifice pinguescebant. Fuereq; Ostrea adeo in honore ipsis gulæ proceribus, ut in remotissimas a mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Refert Athenæus Apitium nobilem parasitum, qui superioris nomine appellari promeruit, uasis summa industria fabricatis ad Traianū in mediterraneis Mœsopotamiæ cōtra Parthos bellū gerentē recentissima Ostrea detulisse. ea maxime probantur, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur. In uniuersum Ostrea, ut ait Galenus salsum humorem aggenerāt, & præsertim si cruda comedantur, propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent, aluum quoq; ea mouere Plinius Medicus asserit, qui & eorum testas ambustas dissentericis prodesse, frixam uero eorum carnem a ueneno comesti Leporis marini liberare testatur. Plinii autem naturalis historiæ scriptoris authoritate, stomachum reficiunt, fastidiis medētur, molliunt leniter aluum, tenasmonicos iuuant, & Veneris pruritum salsugine sua uehementer incitant, coctaq; in testis distilla-

tionibus prosunt. Affinē Ostreis Pectines siue Pectunculi, quos hodie Conchulas dicimus, naturam atq; saporem habent. Sunt striatæ & subrubra carne, & in Tarentino sinu laudatissimi & grandiores, qui auriti Pectines latine appellantur, unde Horatius dixit,

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Sequuntur paruæ illæ Conchulæ a ueteribus latinis Mytili, a Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nūcupatæ, quæ bellariorum locum obtinent, sunt enim gratæ gustui; uerum arenulis scatent & propterea calculosis officiunt. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere Oribasius affirmat. Sunt & alia Cōcharum genera prope infinita, ut Purpuræ, Buccinæ, Aures, Digiti, Vngues, Patellæ, Cochleæ, quæ cōsulto pterimus, quoniā suburbano in mari rarissime capiantur. Est & Echinus non ingratus principū mensis spinoso castaneæ tegumento assimilatus, cuius generis est Echinometra multo maior, in alto tantū mari progenitus, quem Aristoteles urinæ distillationibus efficacissime mederi testatus est. uenit & inter mēsarum delitias Vertibula siue Vrtica, callus quidā ad magnitudinem iuglandis, cuius duricies, ut ait Aristoteles, media est, inter testam & corium, colore subpallido & rubenti, ea frequenter in Pyrgorū litore ad Centūcellas reperitur, quā sicuti palato iucundissimam, ita & stomachis minime insalubrē esse coniicimus.

De Salſamentis. Caput.XLII

SVpereſt ut de Salſamẽtis pauca attingamus,quæ adeo in honore apud Græcos fuerunt,ut Athenienſes Chereptrili, qui ſalſamenta uenditabat, filios in gratiam patris ciuitate donarint.Romani quoq; huic rei plurimũ ſtuduerunt,ut ex Plinio licet coniectari.Garum ante alia in pretio fuit,liquamen ex ſalitorum Scombrorum muria confectũ, quod in uarios culinæ uſus ueniebat.conficiebatur optimũ in Aphrica;quod ſociorum quoq; appellatum eſt.Sed id hodie penitus exoleuit. Maxima nunc gratia eſt Cephalorum ouis,quæ geminis folliculis circuncisa parte ſuminis,recentibus Cephalis eximuntur,quæ Græco nomine paſſim Oa Taricha, ideſt ſalita nuncupantur. Secundum Oa Tarichà eminet Cauiarium,quod ex Sturionum ouis in Ponto conficitur,ita ut ſalita in maſſam ingentem cogantur, & cadis includantur,cruda ea comedimus,uel in panis cruſtulis ad prunas uſtulatis.modico enim igne ſalſamẽta in uniuerſum indigent authoritate Athenæi,qui quum de celeriter factis loquimur,in prouerbiũ ceſſiſſe ait,citius quã ſalſamenta coquant̃.ſicuti de Aſparagis latini uſurparunt. Cauiaria Iulio ſecundo Pontifici Maximo mirifice placuerunt,quod deiectum ei ciborũ guſtum ſæpius alleuaſſent,& ſiti,uiniſq; pariter,ut in ſenibus accidit, mire lenocinari uiderentur. Sunt etiam in ſumma cõmendatione ex ipſis Sturionum pulpis Spinalia,ſic uulgo nuncupata,quæ laricinis lignis aſſimilantur.Laudant & Moronem, ignoti nobis piſcis prædura fruſta,ualdeq; rubẽtia,quæ Mæotidis paludis accolæ mercimonii cauſa tranſmittunt,ea prius exedi cõmode non poſſunt,

nisi aquæ calidæ perfusione molliantur. Sardæ, quæ Plinio, Theo[...]droq; sunt Trichiæ, iteq; quæ uocant uulgo Aleces aliquanto Sardis minores, in magno usu, alendis familiis existunt. Sunt ii digitales pisciculi, qui longe optimi in Liguria saliuntur. eos aliqui Apuas esse uoluerunt, quæ authoritate omnium fere antiquorum ex limo fiunt & in magna copia apud Pyreum Athenarum portum capiūtur. Ex Cimbricis quoq; litoribus Aringhæ, pedales pisces in cratibus sale ac fumo inueterati nobis afferuntur, quibus Hermolaus quum eas citaret proprium nomen non indidit, utpote qui Alecis uocabulum ab illis gentibus usurpatū non probabat. Adducuntur quoq; ex finibus Gothiæ, atque Noruegiæ cubitales Merlucciæ, adeo duræ & extentæ, ut fustibus assimilentur, quas in delitiis Germanorum, qui urbem incolunt, esse uidemus. Sed Thynnis præcipue fora omnia & tabernæ salsamentariorum replentur, de quibus late in proprio capite disseruimus. Salmones etiā Gallia Belgica quotānis mittit, sed in plebis usum, quū saliti pristinā nobilitatem amittant. Cæterum ex salitis palmam, omnium cōfessione ætate nostra obtinēt Carpiones ex Benaco lacu, qui subfrixi modice saliuntur. referunt ii Troctarum saporem, atq; ipsam corporis speciem. nam & pulpæ eorum rufescunt & argentea tergora uariis punctis depingūtur. Sed quæ in Troctis nigra sunt, in Carpionibus rubra conspicimus, ita ut is piscis, qui Ausonio Salar uocatus est, proculdubio esse uideatur, quum in Mosella dicit,

Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis.

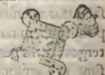
Nullibi q̄ in Benaco ex omni Italia Carpiones gignuntur.

propterea factum eſſe crediderim, ut antiqui qui de piſcibus ſcripſerunt, ueluti de ignoto piſce potius quã ignobili nullam fecerint mentionem. Porro omnis generis Salſamenta ſanguinem inflamant, bilem augent, & ſtrãguriis obſunt. his uero qui multa inſulſa pituita repletum habẽt ſtomachum, ſiccando, detrahendoq; auxiliantur, immoderate uero his utentes, uel etiam ſenes ipſos uehementer ad Venerem incitare pleriq; authores tradiderunt.

FINIS.

Pagina. xii. uerſu. iii. lege, quum branchiis omnino latis careant. pagina. xli. capite. xii. leg. Synodontes. pagina. lxiii. lege arenam & arenulas. pagina. lxxiiii. uerſu. xxvi. uir doctus. lege iuuenis ingenio & doctrina pſtantiſſimus. pagina. xc. uerſu. iiii. lege, laudatiſſimæ, & grandiores quæ

Romæ in ædibus F. Minitii Calui
Anno. M. DXXIIII.
menſe Auguſto.

520,169